

Analýza školních vzdělávacích programů pro základní vzdělávání

Podkladová studie pro potřeby revize RVP ZV

Zpracoval:

PaedDr. Jan Tupý

nezávislý expert v oblasti vzdělávání

smluvní spolupracovník NPI ČR

říjen–prosinec 2021

Obsah

1	Cíl analýzy	3
2	Vznik ŠVP	5
3	Příprava učitelů na tvorbu ŠVP a metodická podpora	6
4	Struktura ŠVP a její změny v průběhu revizí RVP ZV	8
5	Analýza ŠVP	13
5.1	Charakteristika analyzovaného souboru ŠVP	13
5.2	Analýza jednotlivých částí ŠVP	16
5.2.1	Celková struktura ŠVP	16
5.2.2	Titulní strana ŠVP a identifikační údaje	17
5.2.3	Charakteristika školy	17
5.2.3.1	Velikost a úplnost školy	17
5.2.3.2	Materiální, prostorové, technické a hygienické vybavení školy	18
5.2.3.3	Charakteristika pedagogického sboru	18
5.2.3.4	Dlouhodobé projekty	18
5.2.3.5	Mezinárodní projekty	19
5.2.3.6	Vlastní hodnocení školy	19
5.2.3.7	Spolupráce s rodiči a jinými subjekty	19
5.2.4	Charakteristika ŠVP	20
5.2.4.1	Zaměření školy	20
5.2.4.2	Výchovné a vzdělávací strategie	20
5.2.4.3	Zabezpečení výuky žáků se speciálními vzdělávacími potřebami	22
5.2.4.4	Zabezpečení výuky žáků mimořádně nadaných	22
5.2.4.5	Začlenění průřezových témat	22
5.2.5	Učební plán	23
5.2.5.1	Učební plán na 1. stupni	23
5.2.5.2	Učební plán na 2. stupni	26
5.2.5.2	Další poznámky k učebním plánům na 1. a 2. stupni	30
5.2.6	Učební osnovy	31
5.2.6.1	Název vyučovacího předmětu	31
5.2.6.2	Charakteristika vyučovacího předmětu	31
5.2.6.3	Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu	33

5.2.7	Hodnocení výsledků vzdělávání žáků.....	36
5.2.8	Další dílčí zjištění vyplývající z analýzy ŠVP.....	37
5.2.8.1	Rozsah ŠVP a jeho uspořádání.....	37
5.2.8.2	Terminologie.....	38
5.2.8.3	Jazyková a formální úprava ŠVP.....	38
5.2.8.4	Využívání vlastního poznámkového aparátu v ŠVP.....	39
5.2.8.5	ŠVP ve formátu InspIS.....	39
6	Souhrn a doporučení.....	41
6.1	Souhrn zjištění a závěry.....	41
6.2	Doporučení pro tvorbu modelových ŠVP.....	43
7	Přílohy.....	46
7.1	Příloha 1 – Co je smyslem ŠVP.....	46
7.2	Příloha 2 – Ukázky zpracování výchovných a vzdělávacích strategií v analyzovaných ŠVP.....	47
7.3	Příloha 3 – Ukázky zpracování učebních osnov v analyzovaných ŠVP.....	51
7.4	Příloha 4 – Ukázky začlenění PT do učebních osnov v analyzovaných ŠVP.....	56
7.5	Příloha 5 – Pravidla pro hodnocení žáků.....	63
8	Použitá a doporučená literatura.....	68
9	Přehled grafů zařazených do textu.....	71
10	Použité zkratky.....	72

1 Cíl analýzy

Analýza školních vzdělávacích programů pro základní vzdělávání navazuje na předchozí materiál *Analýza RVP ZV* (Tupý, 2021), zpracovaný v červenci 2021.

Cílem předložené **analýzy** školních vzdělávacích programů (ŠVP) bylo:

- **posoudit ŠVP** jako kurikulární dokumenty na úrovni škol z hlediska jejich **struktury a obsahu** i následných **změn** uskutečněných při dílčích revizích RVP ZV po roce 2005;
- **popsat současný stav ŠVP** na školách, tj. **úroveň zpracování** jednotlivých částí **ŠVP** a jejich změn ve vazbě na úpravy RVP ZV a na zkušenosti učitelů, koordinátorů ŠVP a ředitelů škol;
- **vymezit nejčastější problémy**, které se v ŠVP vyskytují, a postihnout jejich možné **důvody**;
- **posoudit** (na daném vzorku ŠVP) **funkčnost** dokumentů vznikajících na úrovni školy a zamyslet se nad **potřebami změn**, které by se mohly promítnout do připravovaných **modelových ŠVP** i do **metodické podpory** a vedly tak k větší aktivitě a efektivitě práce se ŠVP.

Předkládaná **analýza** byla zpracována především jako **podklad pro činnost členů expertního panelu** revizí RVP ZV při MŠMT, kteří budou zadávat tvorbu modelových ŠVP a specifikovat jejich podobu jako součást „velkých revizí“. Dále **pro činnost odborníků z NPI ČR** a jejich spolupracovníků, kteří budou navrhovat modelové ŠVP i metodickou podporu k jejich dotváření a využití na školách, i pro **všechny další zájemce** o danou problematiku z řad stávajících a budoucích učitelů, koordinátorů tvorby ŠVP, ředitelů škol, didaktiků jednotlivých vzdělávacích oborů a dalších pracovníků ve školství.

Analýza ŠVP zahrnuje:

- v úvodních čtyřech kapitolách **informace o vzniku ŠVP** jako součásti kurikulárních dokumentů, o **přípravě koordinátorů tvorby ŠVP** a učitelů ZŠ na tvorbu ŠVP, o **struktuře ŠVP a jejich změnách** od roku 2005 do současnosti;
- v kapitole 5 je na základě podrobného rozboru 61 ŠVP¹ zpracována **analýza jednotlivých částí ŠVP**; součástí analýzy těchto částí ŠVP jsou vždy **zhodnocení a náměty pro změny a úpravy** při jejich možném začlenění do **modelových ŠVP**;
- závěr analýzy tvoří **celkový souhrn zjištění** a převažujících **trendů** v analyzovaných ŠVP, včetně **popisu** možných **důvodů** těchto zjištění i jejich **důsledků pro práci s ŠVP**; formulována jsou i **doporučení**, která by měla

¹ Podrobné údaje o analyzovaném vzorku ŠVP jsou v kapitole 5.1.

být brána v úvahu při **utváření modelových ŠVP** jako součásti „velké revize“ RVP ZV;

- součástí dokumentu jsou i **přílohy** přinášející ukázky vhodných i méně zdařilých zpracování některých částí ŠVP, přehled literatury, seznamy grafů a zkratk použitých v textu.

Analýza byla zpracována s vědomím, že: (1) v době vzniku této analýzy ještě nebyla známa konečná podoba revidovaného RVP ZV a její dopad na strukturu modelových ŠVP; (2) analyzovaný vzorek ŠVP zahrnoval především školy, které z nějakého důvodu (viz dále) potřebovaly s obsahem ŠVP poradit, nešlo tedy zřejmě o ty nejprogresivnější školy; (3) nebylo možné z časových důvodů i z důvodů vytížení škol v době pandemie provést další potřebná doplňující šetření formou rozhovorů se školami nebo doplňujících dotazníků.

2 Vznik ŠVP

Možnost vytvářet školní kurikula byla deklarována již v koncepčních dokumentech z počátku 90. let 20. století. Celá situace vedla k vytvoření prostředí, které umožnilo **vznik většího počtu kurikulárních dokumentů** (vzdělávacích programů) zpracovaných skupinami odborníků i jednotlivými školami. Schváleny byly 3 modelové vzdělávací programy – *Obecná škola* (MŠMT, 1997b), *Základní škola* (MŠMT, 1996), *Národní škola* (MŠMT, 1997a). Další vytvořené vzdělávací programy schváleny nebyly².

MŠMT se evidentně „zaleklo“ většího počtu vzdělávacích programů a hlavně problémů, které by mohly jejich schvalování doprovázet (nutnost určit skupinu expertů, která by se schvalováním kurikulárních dokumentů zabývala, možnost rozrůznění obsahu v jednotlivých dokumentech atd.). (Tupý, 2018, s. 49)

Současná podoba ŠVP byla vymezena na základě koncepčních dokumentů z počátku tohoto století, především v materiálu *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha* (MŠMT, 2021). ŠVP byl definován jako **součást vícestupňového kurikula** na úrovni škol: (Státní) Národní program vzdělávání – rámcové vzdělávací programy – školní vzdělávací programy. Tato hierarchie kurikulárních dokumentů byla následně začleněna do zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).³

Samotná **struktura ŠVP** vznikala v rámci přípravy RVP ZV ve spolupráci s 57 pilotními školami. První struktura ŠVP byla vymezena ve druhé verzi *RVP ZV – pracovní verze pro potřeby pilotních škol* (VÚP, 2002), podle níž pilotní školy připravovaly své ŠVP. Posouzení „pilotních ŠVP“ vedlo k vymezení struktury ŠVP ve schváleném RVP ZV (VÚP, 2005a).

ŠVP mělo podpořit především **koncept vícestupňového kurikula** (neexistuje jediné a nejlepší pojetí vzdělávání, které by vyhovovalo všem; lze ale vymezit prostor pro různá pojetí, pro různé obsahy a zaměření, pro různé potřeby a předpoklady žáků) a **koncept pedagogické autonomie** (z centra nelze postihnout rozmanitost potřeb žáků a podmínek škol, ale lze přenést pravomoci a odpovědnosti na školu a učitele; lze jim dát pedagogickou volnost a tu kontrolovat pomocí sledování výsledků žáků).

Smysl ŠVP byl spatřován ve společných krocích učitelů školy a byl formulován v základní podobě v časopise *Komenský* (Tupý, 2003) a na Metodickém portálu RVP.CZ (Tupý, 2006). Později byl text upraven v podobě desatera charakterizujícího smysl ŠVP a využito při vzdělávání koordinátorů ŠVP – viz Příloha 1.

² Více v publikaci Tupý, J. (2018). *Tvorba kurikulárních dokumentů v České republice*. Brno: MUNI PRESS (kapitola 2.3).

³ Národní program vzdělávání byl v novele č. 94/2021, Sb. ze školského zákona vypuštěn. Nadále se jedná o dvoustupňové kurikulum.

3 Příprava učitelů na tvorbu ŠVP a metodická podpora

Důležitým krokem pro usnadnění přípravy ŠVP na školách bylo proškolení koordinátorů tvorby ŠVP. V rámci **projektu Koordinátor** bylo vyškoleno 100 školitelů, kteří v letech 2005 a 2006 proškolili ve 157 seminářích 3268 koordinátorů ŠVP. Vzhledem k úbytku základních škol byla postupně nabízena velkým školám možnost proškolit i druhého koordinátora tvorby ŠVP – podrobněji o přípravě koordinátorů tvorby ŠVP v publikacích (NIDV, 2007; Tupý, 2018).

Finanční a organizační problémy se schválením tohoto projektu financovaného z prostředků ESF znamenaly, že se projekt začal realizovat až od června 2005. Tedy v době, kdy bylo zřejmé, že dojde k časovému skluzu. Školy měly od září 2005 připravovat své ŠVP [...] Vzdělávání některých z nich se uskutečnilo až v roce 2006. (Tupý, 2018, s. 78)

V následujících letech bylo akreditováno **specializační studium pro koordinátory tvorby ŠVP** v rozsahu 250 hodin, které realizuje NPI ČR (dříve NIDV) i další agentury a pracoviště. Byla a je realizována i řada dalších dílčích kurzů týkajících se úprav ŠVP v návaznosti na revize RVP ZV.

Pro tvorbu ŠVP na školách byl ve spolupráci s pilotními školami připraven *Manuál pro tvorbu ŠVP v základním vzdělávání* (VÚP, 2005b) – dále jen *Manuál*. Materiál **v úvodu** charakterizoval ŠVP jako „projev pedagogické autonomie a svobody“ a připomínal přednosti i úskalí tvorby ŠVP. **První kapitola** odpovídala na otázky, proč se vytváří ŠVP a komu je ŠVP určen. **Ve druhé kapitole** byly popsány fáze přípravy ŠVP, které se měly opírat o: motivaci ke změnám ve vzdělávání, důkladné seznámení s RVP ZV, analýzu podmínek na škole a plán tvorby ŠVP. Upozorňovalo se na rizika vynechání některé fáze přípravy a uvádělo se desatero ředitele (rady do začátku). **Třetí kapitola** byla hlavní částí *Manuálu*. Přinášela informace o zpracování jednotlivých částí ŠVP ve shodě s jeho strukturou uvedenou v RVP ZV z roku 2005 s četnými příklady (včetně příkladů z víceletých gymnázií). Poslední kapitola odpovídala na nejčastější dotazy té doby související s tvorbou ŠVP.

Poznámka: *Je zajímavé, že některé dobře zpracované příklady uvedené v Manuálu nejsou v řadě současných ŠVP uplatněny, např. formulace výchovných a vzdělávacích strategií; tabulace učebních osnov ve vazbě: očekávaný výstup RVP ZV – ročníkové výstupy – učivo – poznámky; vymezení kapitoly Hodnocení výsledků vzdělávání žáků.*

Na druhé straně je pravda, že za 16 let existence Manuálu nedošlo k jeho úpravě a některé příklady, které se ukázaly jako ne zcela vhodné a vypovídající, nebyly odstraněny, upraveny nebo opatřeny aktuálními komentáři!⁴

Vznikly i **další metodické materiály pro tvorbu ŠVP**. Prvním z nich byla publikace **Proč tvořit ŠVP?** (Beran, 2005), který zpracoval ředitel jedné z pilotních škol spolupracujících na přípravě RVP ZV a ŠVP. Do textu byly zařazeny především praktické úvahy a zkušenosti z práce s učiteli na tvorbě ŠVP. Podnětné byly

⁴ Podrobněji viz dále v analýze konkrétního vzorku ŠVP.

především kapitoly: Má tvorba ŠVP smysl? Čím je určena filozofie školy? Proč být jiní? Pro koho se ŠVP připravuje? Na co budeme ve sborovně hledat odpověď nejdřív? Jak dlouhý je život učebních osnov ŠVP? Atd.

Druhým materiálem byla publikace **Tvorba školních vzdělávacích programů krok za krokem – s pedagogickým sborem** (Kratochvílová, 2006). Materiál se ve své struktuře hodně blížil Manuálu, přinášel ale i řadu dalších příkladů pro tvorbu ŠVP. Obsahoval také kapitoly týkající se tvorby ŠVP na malotřídních školách a věnoval se profesní přípravě učitelů v oblasti RVP ZV a ŠVP.⁵

***Poznámka:** Při úvahách o podobě modelových ŠVP a při vysvětlování jejich obsahu a užití by bylo dobré se k daným materiálům vrátit a zhodnotit, co by bylo vhodné znovu připomenout nebo využít i v současnosti, především v metodické podpoře.*

Pro podporu tvorby ŠVP a pro výuku podle ŠVP byl vytvořen **Metodický portál RVP.CZ**, který od začátku fungování kurikulární reformy přinášel řadu článků, diskusí a jiných forem informování učitelů, sdílení jejich poznatků i vzdělávacích akcí. Při větších revizích RVP ZV v roce 2013, 2016 a 2021 zařazoval Metodický portál tzv. „Průvodce upraveným RVP“ s komentáři k úpravám RVP ZV a s nabídkou podpurných metodických textů.

⁵ Vznikaly i další texty pro tvorbu učebních osnov v jednotlivých vyučovacích předmětech v rámci ŠVP, např. Beneš, Z., Hudecová, D. (2005). *Manuál pro tvorbu školního vzdělávacího programu vzdělávací obor Dějepis*; série článků – Tupý, J. (2007). *Průvodce tvorbou učebních osnov tělesné výchovy ve ŠVP (1–5)*. Dostupné na: [Odborný článek: Průvodce tvorbou učebních osnov Tělesné výchovy ve ŠVP \(5. část\) \(rvp.cz\)](#) atd.

4 Struktura ŠVP a její změny v průběhu revizí RVP ZV

Struktura ŠVP v pilotní verzi RVP ZV (VÚP, 2002, s. 121 a 122) měla 5 základních kapitol:

1. Název, předkladatel, stručná anotace programu
2. Učební plán a organizace výuky
3. Cílová a obsahová specifikace učiva (učební osnovy nebo jiné formy zpracování učiva)
4. Analýza stávajících podmínek školy z hlediska požadavků RVP ZV a formulace podmínek nutných k realizaci ŠVP
5. Pravidla pro hodnocení žáků, plán evaluačních činností a aktivit

***Poznámka:** Daná struktura byla základem pro pozdější (níže uvedenou) strukturu ŠVP ve schváleném RVP ZV platném od roku 2005. Při rozboru podrobnějšího obsahu jednotlivých kapitol struktury je zřejmé, že se v ŠVP nepočítalo se specifikací vzdělávání žáků se SVP a žáků mimořádně nadaných, i když mu byla v pilotní verzi RVP ZV věnována rozsáhlá kapitola (15 stránek) vymezující všechna zdravotní postižení a znevýhodnění i mimořádná nadání žáků. Z hlediska vymezení vzdělávacího obsahu bylo stále ještě určující učivo. Proto se ve 3. bodu struktury uváděla „specifikace učiva“. V podrobnějším popisu tohoto bodu ale najdeme „pro konkretizaci učiva a časových relací vzdělávání v ŠVP jsou východiskem očekávané kompetence (později očekávané výstupy – poznámka autora) uvedené v RVP ZV pro 1., 2. a 3. období základního vzdělávání“. Vzhledem k jinému pojetí průřezových témat a jejich začlenění do výuky prostřednictvím projektů (viz Analýza RVP ZV – Tupý, 2021) se ve struktuře ŠVP jmenovitě nepožadovalo zapracování průřezových témat.*

Struktura ŠVP pro základní vzdělávání uvedená ve schválené verzi RVP ZV (VÚP, 2005) byla uvedena v samostatné kapitole „Zásady pro zpracování školního vzdělávacího programu“. Obsahovala 6 základních kapitol, které se s mírnými úpravami používají i v současné verzi RVP ZV (MŠMT, 2021).

V roce **2007** byla do RVP ZV přidána kapitola 8.3., která specifikovala možnost úprav ŠVP při jeho tvorbě na základních školách při zdravotnických zařízeních, ve školách při dětských diagnostických ústavech a ve školách při školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Do kapitoly 11 týkající se tvorby ŠVP byla doplněna pasáž vymezující hodnocení ŠVP Českou školní inspekcí (ČŠI).

V roce **2013** došlo k podstatnějším **úpravám dané kapitoly i struktury ŠVP**. Především byla kapitola přejmenována na „Zásady pro zpracování, vyhodnocování a úpravy školního vzdělávacího programu“. Úvodní text byl doplněn o **zásady pro úpravy a změny ŠVP**, včetně archivace ŠVP. Struktura ŠVP byla změněna, jak ukazuje následující tabulka 1. V kapitolách 1 a 2 došlo především k přesunu některých požadovaných údajů mezi doporučené. V kapitole 5 byl k výběru učiva doplněn i výběr „rozšiřujícího učiva“ a zařazení učiva do ročníků a tematických celků

s přihlédnutím k hodinovým dotacím vyučovacích předmětů v učebním plánu. Z kapitoly 6 byla vypuštěna část týkající se autoevaluace školy, respektive mezi doporučené části kapitoly 2 (Charakteristika školy) bylo doplněno „vlastní hodnocení školy“. Byla rovněž doplněna poznámka pod čarou, která upozorňovala, že z identifikačních údajů musí být zřejmé, že ŠVP je zpracován podle RVP ZV.

Poznámka: Zde lze položit dvě otázky. První, proč byl „výběr učiva“ zařazen do doporučených údajů, když RVP ZV od svého vzniku deklarovalo, že učivo v RVP ZV je doporučené a předpokládá se tedy na úrovni školy jeho výběr. Druhá otázka zní, je vlastním hodnocením školy, které bylo vloženo jako doporučený údaj do kapitoly 2 ŠVP (Charakteristika školy) myšleno totéž, co bylo vyjmuté z kapitoly 6 (Hodnocení žáků a autoevaluace školy)? Z konkrétního zpracování této kapitoly v ŠVP je zřejmé, že to školám není jasné.

V roce **2016** byl **doplněn** do struktury ŠVP (zároveň i do kapitol 8.2 a 9.2) požadavek vymezit v kapitole 3 (Charakteristika ŠVP) „pravidla pro průběh tvorby, realizace a vyhodnocování plánu pedagogické podpory (PLPP) žáka se speciálními vzdělávacími potřebami i žáků mimořádně nadaných“ a „pravidla pro průběh tvorby, realizace a vyhodnocování individuálních vzdělávacích plánů (IVP) žáka se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků mimořádně nadaných“ (viz níže tabulka 1).

Poznámka: Je otázka, proč nebyly do struktury ŠVP zařazeny i „doporučené“ informace vymezené v RVP ZV v kapitolách 8.2 a 9.2 (s. 153 a 155) týkající se u žáků se SVP možnosti vymezit v ŠVP: pravidla pro zapojení dalších subjektů do systému vzdělávání žáků se SVP; zodpovědné osoby a jejich role v systému péče o žáky se SVP; specifické provádění podpůrných opatření a úprav vzdělávacího procesu žáků se SVP; učební osnovy předmětů speciální pedagogické péče. U žáků mimořádně nadaných šlo o možnost zařadit stejné body (mimo předměty speciální pedagogické péče).

V roce **2021** se při revizi RVP ZV neměnila struktura ŠVP, ale byl **upraven text kapitoly 11** týkající se ŠVP. V úvodní pasáži byly doplněny tři body uvádějící, co se rozumí „vyhodnocováním ŠVP“. V zásadách pro změny a úpravy ŠVP byly doplněny body týkající se inovací ŠVP na základě rozhodnutí školy, na základě změn RVP ZV a postupů stanovených MŠMT. Konkretizován byl způsob evidence změn ŠVP.

Tabulka 1 Změny struktury RVP ZV od roku 2005

2005	2013	2016
1. Identifikační údaje - <u>název ŠVP:</u> - <u>předkladatel:</u> - název školy - adresa školy - jméno ředitele - kontakty - <u>zřizovatel:</u> - název - adresa	- předkladatel: <u>údaje o škole</u>	

<ul style="list-style-type: none"> - kontakty - <u>platnost dokumentu od:</u> - datum - podpis ředitele - razítko školy <p><i>Další doporučené údaje: motivační název ŠVP, IČO, IZO, RED-IZO, jméno koordinátora tvorby ŠVP</i></p>	<p><i>Další doporučené údaje: motivační název ŠVP, číslo jednací, IČO, IZO, RED-IZO, jméno koordinátora tvorby ŠVP</i></p>	
<p>2. Charakteristika školy</p> <ul style="list-style-type: none"> - <u>úplnost a velikost školy:</u> - <u>vybavení školy:</u> materiální, prostorové, technické, hygienické - <u>charakteristika pedagogického sboru:</u> velikost sboru, kvalifikovanost - <u>dlouhodobé projekty, mezinárodní spolupráce:</u> - <u>spolupráce s rodiči a jinými subjekty:</u> školskou radou, školskými poradenskými zařízeními, místními a regionálními institucemi aj. <p><i>Další doporučené údaje: umístění školy, charakteristika žáků</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - <u>vybavení školy:</u> materiální, prostorové, technické, hygienické - <u>charakteristika pedagogického sboru:</u> velikost sboru, kvalifikovanost - <u>dlouhodobé projekty, mezinárodní spolupráce:</u> - <u>spolupráce s rodiči a jinými subjekty:</u> školskou radou, školskými poradenskými zařízeními, místními a regionálními institucemi aj. <p><i>Další doporučené údaje: umístění školy, charakteristika žáků, podmínky školy, mezinárodní spolupráce, vlastní hodnocení školy (oblasti, cíle, kritéria, nástroje, časové rozvržení), formy spolupráce se zákonnými zástupci a dalšími sociálními partnery</i></p>	
<p>3. Charakteristika ŠVP</p> <ul style="list-style-type: none"> - <u>zaměření školy:</u> - <u>výchovné a vzdělávací strategie:</u> společné postupy na úrovni školy, uplatňované ve výuce i mimo výuku, jimiž škola cíleně utváří a rozvíjí klíčové kompetence žáků - <u>zabezpečení výuky žáků se speciálními vzdělávacími potřebami:</u> <p>- <u>zabezpečení výuky žáků mimořádně nadaných:</u></p> <p>- <u>začlenění průřezových témat:</u> výčet všech průřezových témat a jejich tematických okruhů; uvedení, v jakém ročníku, vyučovacím předmětu a jakou formou jsou tematické okruhy průřezových témat realizovány</p>		<ul style="list-style-type: none"> - <u>zabezpečení výuky žáků se speciálními vzdělávacími potřebami:</u> pravidla a průběh tvorby, realizace a vyhodnocování PLPP žáka se speciálními vzdělávacími potřebami; pravidla a průběh tvorby, realizace a vyhodnocování IVP žáka se speciálními vzdělávacími potřebami - <u>zabezpečení výuky žáků mimořádně nadaných:</u> pravidla a průběh tvorby, realizace a vyhodnocování PLPP nadaného a mimořádně nadaného žáka; pravidla a průběh tvorby, realizace a vyhodnocování IVP mimořádně nadaného žáka

<p>4. Učební plán</p> <ul style="list-style-type: none"> - <u>tabulace učebního plánu:</u> výrazné oddělení 1. a 2. stupně; výčet povinných vyučovacích předmětů s jejich časovými dotacemi pro jednotlivé ročníky; uvedení časových dotací pro volitelné předměty v jednotlivých ročnících; celkové počty hodin v jednotlivých ročnících a celkové počty hodin za 1. a 2. stupeň - <u>poznámky k učebnímu plánu:</u> obsahové vymezení, organizační podmínky a jiná specifika realizace povinných a volitelných předmětů, pokud údaje nejsou zřejmé z tabulace učebního plánu (z jakého oboru/oborů, případně průřezových témat, byl vyučovací předmět vytvořen, pokud nemá identický vzdělávací obsah i název jako příslušný vzdělávací obor v RVP ZV; uplatnění jiné organizační formy, než je vyučovací hodina atd.) 		
<p>5. Učební osnovy</p> <ul style="list-style-type: none"> - <u>název vyučovacího předmětu:</u> - <u>charakteristika vyučovacího předmětu:</u> <ul style="list-style-type: none"> - obsahové, časové a organizační vymezení vyučovacího předmětu (specifické informace o předmětu důležité pro jeho realizaci, v případě integrace uvést z jakých vzdělávacích oborů, jejich částí a průřezových témat je vzdělávací obsah předmětu vytvořen) - výchovné a vzdělávací strategie: společné postupy uplatňované na úrovni vyučovacího předmětu, jimiž učitelé cíleně utvářejí a rozvíjejí klíčové kompetence žáků - <u>vzdělávací obsah vyučovacího předmětu:</u> <ul style="list-style-type: none"> - distribuce a rozpracování očekávaných výstupů z RVP ZV do ročníků, případně do delších časových úseků - výběr a rozpracování učiva z RVP ZV do ročníků, případně do delších časových úseků, ve vazbě na očekávané výstupy 	<ul style="list-style-type: none"> - výběr a rozpracování učiva z RVP ZV do ročníků, případně do delších časových úseků, ve vazbě na očekávané výstupy; výběr učiva (i rozšiřujícího učiva) a jeho zařazení do ročníků a tematických celků s přihlédnutím k hodinovým dotacím předmětů v učebním plánu 	

<ul style="list-style-type: none"> - průřezová témata – výběr tematických okruhů s konkrétními náměty a činnostmi v ročnících <p><i>Další doporučené údaje: mezipředmětové souvislosti, další poznámky upřesňující realizaci vzdělávacího obsahu</i></p>		
<p>6. Hodnocení žáků a autoevaluace školy</p> <ul style="list-style-type: none"> - pravidla pro hodnocení žáků: <ul style="list-style-type: none"> - způsoby hodnocení – klasifikací, slovně, kombinací obou způsobů - kritéria hodnocení - autoevaluace školy: <ul style="list-style-type: none"> - oblasti autoevaluace - cíle a kritéria autoevaluace - nástroje autoevaluace - časové rozvržení evaluačních činností 	<p>6. Hodnocení výsledků vzdělávání žáků a autoevaluace školy</p> <ul style="list-style-type: none"> - autoevaluace školy: <ul style="list-style-type: none"> - oblasti autoevaluace - cíle a kritéria autoevaluace - nástroje autoevaluace - časové rozvržení evaluačních činností 	

Při první **úpravě RVP ZV** v roce **2007** byla do RVP ZV vložena **struktura ŠVP pro základní vzdělávání na nižším stupni víceletých gymnázií**, která navíc oproti vzdělávání na ZŠ požaduje v kapitole 1 údaje o vzdělávacím programu a studijní formě vzdělávání a v kapitole 3 údaje o profilu absolventa, organizaci přijímacího řízení a organizaci maturitní zkoušky.

Poznámka: Za podstatný problém lze považovat skutečnost, že změny ve struktuře ŠVP provedené v průběhu let v RVP ZV nebyly odpovídajícím způsobem začleněny i do struktury ŠVP v RVP ZŠS, RVP G, RVP GSP, RVP DG.

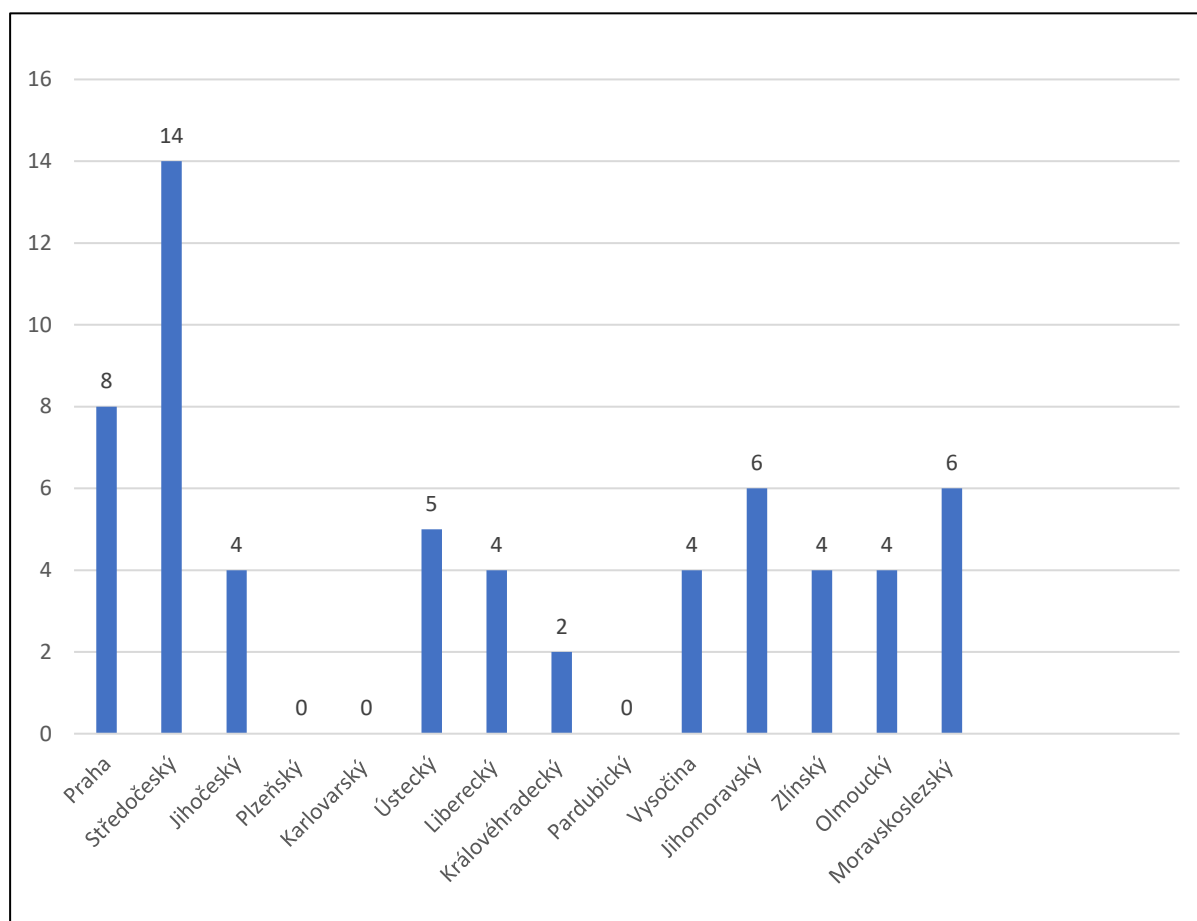
V těchto RVP se ve struktuře ŠVP stále uvádí autoevaluace školy (v gymnaziálních RVP i s odkazem na vyhlášku 15/2005 Sb., v níž byly pasáže o vlastním hodnocení školy zrušeny). Ve struktuře ŠVP nejsou v gymnaziálních RVP zařazeny požadavky na vymezení, realizaci a hodnocení PLPP a IVP, i když v příslušných kapitolách týkajících se žáků se SVP a žáků mimořádně nadaných jsou tyto požadavky uvedeny atd.

5 Analýza ŠVP

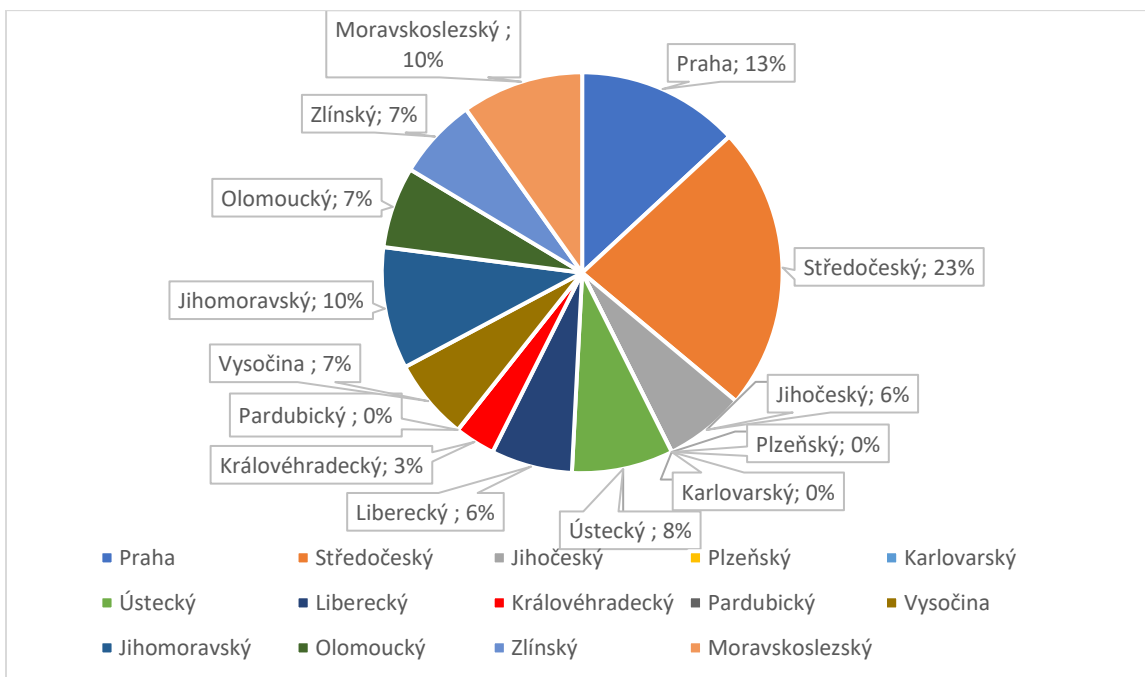
5.1 Charakteristika analyzovaného souboru ŠVP

Analyzováno bylo **61 ŠVP** základních škol z **11 krajů České republiky**, které byly v letech 2019 až 2021 zaslány autorovi k posouzení. Pro potřeby analýzy byly školy označeny čísly 1 až 61, aby byla zachována anonymita škol a zároveň bylo možné pod danými čísly odkazovat v příkladech na dané ŠVP.

Konečný vzorek obsahoval 8 ŠVP z Prahy, 14 ze Středočeského kraje, 4 z Jihočeského kraje, 5 z Ústeckého kraje, 4 z Libereckého kraje, 2 z Královéhradeckého kraje, 4 z kraje Vysočina, 6 z Jihomoravského kraje, 4 ze Zlínského kraje, 4 z Olomouckého kraje, a 6 z Moravskoslezského kraje. Z krajů Karlovarského, Plzeňského a Pardubického žádné ŠVP k posouzení nedošly.

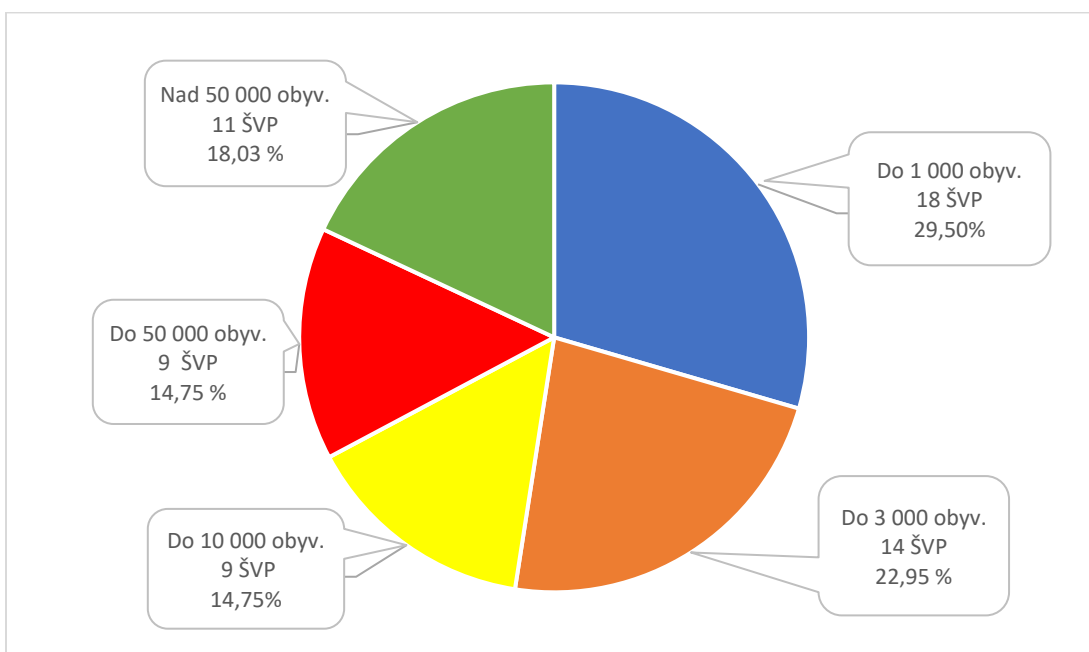

Graf 1 – Počty analyzovaných ŠVP z jednotlivých krajů

Graf 2 – Procentuální zastoupení analyzovaných ŠVP z jednotlivých krajů

Z hlediska **velikosti míst**, z nichž školy pocházely bylo **18 ŠVP** (29,50 %) ze škol sídlících v obcích **do 1000** obyvatel, **14 ŠVP** (22,95 %) ze škol sídlících v obcích **do 3 000** obyvatel, **9 ŠVP** (14,75 %) ze škol sídlících v obcích a městech **do 10 000** obyvatel, **9 ŠVP** (14,75 %) ze škol sídlících v městech **do 50 000** obyvatel a **11 ŠVP** (18,03 %) ze škol sídlících v městech s počtem obyvatel **nad 50 000**.

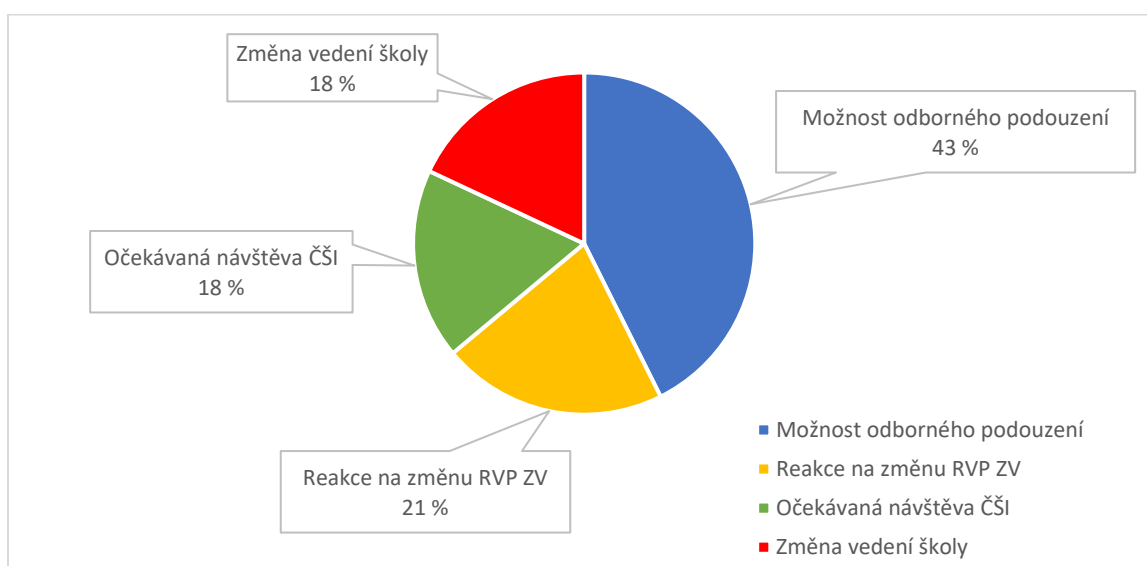

Graf 3 – Procentuální zastoupení analyzovaných ŠVP podle velikosti sídla školy

Z hlediska **organizace vzdělávání** bylo **27 ŠVP** (44,26 %) ze základních škol **jen s 1. stupněm** a **34 ŠVP** (55,74 %) z **plně organizovaných základních škol**. ŠVP pro 1. stupeň základního vzdělávání bylo tedy možné analyzovat ve všech 61 ŠVP, 2. stupeň základního vzdělávání ve 34 ŠVP.

Při analýze ŠVP byl také sledován **důvod, proč byly ŠVP zaslány k posouzení** a zda školy samy přistupují k úpravě ŠVP i mimo období, kdy upravují ŠVP podle revidovaného RVP ZV. **Důvodem** zaslání byla (na základě nabídky) potřeba:

- odborně **posoudit ŠVP** a poradit se o jeho konkrétní podobě **bez uvedení dalších důvodů** – **26 ŠVP** (42,62 %);
- posoudit ŠVP, před **očekávanou návštěvou ČŠI** – **11 ŠVP** (18,03 %);
- posoudit ŠVP při **výměně ředitelky (ředitele)** školy či koordinátora (koordinátorky) ŠVP a nesouhlasu s dosavadní podobou ŠVP – **11 ŠVP** (18,03 %);
- posoudit ŠVP v souvislosti s **úpravou RVP ZV v roce 2021** – **13 ŠVP** (21,31 %); z nich 6 škol (9,83 %) provedlo úpravu samostatně, 7 škol (11,45 %) chtělo poradit, jaké úpravy je třeba udělat a jak.

Graf 4 – Důvody pro posouzení a úpravu ŠVP

Z uvedeného lze konstatovat, že školy vítaly možnost odborně posoudit ŠVP. Některé školy ale nedokázaly samostatně rozhodnout, jak úpravu provést, případně si nebyly jisté, zda úpravu provedly správně.

Z analýzy bylo možné jen u **3 škol** (4,91 %) jednoznačně vyvodit, že **hodnotily ŠVP pravidelně a upravovaly ho podle výsledků své práce** a změn na škole. Naopak u většiny škol zůstaly v ŠVP i **zastaralé** či nejasné údaje.

Školy upravovaly své ŠVP převážně jen na základě změn RVP ZV, některé pak delší dobu nereagovaly ani na úpravy RVP ZV – podrobněji viz dále.

***Poznámka:** V budoucích modelových ŠVP a metodické podpoře k nim bude třeba pečlivě zvažovat, jak dosáhnout toho, aby školy propojovaly hodnocení výsledků vzdělávání žáků s obsahem ŠVP a s jeho úpravou (změnami) na základě aktuální situace ve vzdělávání. To je věc, která v současnosti evidentně nefunguje! Učitelé zřejmě pracují s tematickými plány či jinými podkladovými materiály pro výuku, které (možná) vyhodnocují, ale zkušenosti z hodnocení a změn tematických plánů a konkrétní výuky se v ŠVP neodrážejí.*

5.2 Analýza jednotlivých částí ŠVP

5.2.1 Celková struktura ŠVP

Všechny školy (100 %) **dodržely členění ŠVP na šest základních kapitol** (Identifikační údaje, Charakteristika školy, Charakteristika ŠVP, Učební plán, Učební osnovy a Hodnocení výsledků vzdělávání žáků). V žádném z analyzovaných ŠVP tyto základní kapitoly nechyběly.

Výjimečně se objevoval **jiný název některé kapitoly** – 1x „Anotace“ místo „Identifikační údaje“, 20x „Hodnocení žáků a autoevaluace školy“ místo „Hodnocení výsledků vzdělávání žáků“, kdy i po změně struktury ŠVP v roce 2013 školy zůstaly u původního názvu kapitoly 6, v jednom případě byl v ŠVP pouze odkaz na kapitolu Hodnocení výsledků vzdělávání žáků, která byla zpracována v jiném samostatném dokumentu školy.

V 16 ŠVP (26,22 %) byla základní struktura ŠVP sice zachovávána, ale **počet hlavních kapitol byl vyšší** (někdy i výrazně). Školy vyčleňovaly některé další části ŠVP do samostatných „hlavních“ kapitol (např. Začlenění průřezových témat), případně členily text ŠVP na víc samostatných hlavních kapitol, např. Učební plán pro 1. stupeň, Učební plán pro 2. stupeň, Učební osnovy pro 1. stupeň, Učební osnovy pro 2. stupeň atd. V takto členěných ŠVP bylo obtížnější se ve vazbě na základní strukturu orientovat v obsahu i textu.

12 škol (19,67 %) zaslalo ŠVP jako **dokument rozdělený na dílčí části** podle kapitol, tj. v samostatných složkách a souborech. Důvodem byla zřejmě možnost **snazší úpravy** jednotlivých částí ŠVP. V celku byly ale tyto dokumenty značně nepřehledné a orientace v nich velmi nesnadná. Navozuje to situaci, že učitelé nepracují s ŠVP jako celkem, že jen se „svou“ částí ŠVP – s učebními osnovami svého vyučovacího předmětu.

U 15 škol (22,38 %) – **nebyl ŠVP umístěn na webu školy.**

5.2.2 Titulní strana ŠVP a identifikační údaje

32 škol (52,45 %) použilo v názvu ŠVP doporučený **motivační název**, který byl nejčastěji zaměřen na kvalitní vzdělávání, radost ze společného učení a úspěchů, úspěšný start do života, porozumění světu, podporu individuality žáků atd.

Při analýze bylo zjištěno, že **jen 17 škol** (27,86 %) **vedlo požadovanou informaci** týkající se **zpracování ŠVP podle RVP ZV**, v ostatních **42 ŠVP** (68,85 %) tento **údaj chyběl**.

Podobně **jen 18 škol** (29,50 %) **reagovalo** v kapitole Identifikační údaje na **změnu názvu** podkapitoly „Předkladatel“ na „Údaje o škole“, která byla ve struktuře ŠVP provedena v roce 2013.

***Poznámka:** Uvedené příklady naznačuje skutečnost, že v RVP ZV se občas změnil nějaký pojem nebo dílčí údaj. Změna ale nebyla dostatečně zdůrazněna a nebyl zřejmě jasně vysvětlen smysl změny. Školy pak takovou úpravu nepovažují za důležitou, případně ji ani nezaznamenají a nezabývají se jí. Toto bude třeba mít do budoucna na mysli a každou (i drobnou) změnu vždy nejen zdůraznit, ale i jasně vysvětlit její důvod a praktický dopad do textu ŠVP.*

Nejasnosti se vyskytly i v údajích o **platnosti dokumentu** (ŠVP)⁶. Některé školy uváděly platnost dokumentu od data vzniku první verze ŠVP, jiné od převzetí ŠVP novým ředitelem/kou, jen některé školy od data **poslední úpravy ŠVP**, respektive data **schválení aktuální verze ŠVP**. Jen u **3 ŠVP** (4,91 %) byl součástí ŠVP **přehled dodatků**, z něhož bylo možné zjistit, kdy a jak byl ŠVP upravován (měněn). S těmito nejasnostmi souvisí i fakt, že v **10 ŠVP** (16,39 %) byl uváděn jako odpovědný ředitel ten, který schvaloval původní nebo některou dřívější verzi ŠVP⁷.

5.2.3 Charakteristika školy

V kapitole **Charakteristika školy** zůstaly po úpravě struktury ŠVP v roce 2013 tři povinné podkapitoly – **velikost a úplnost školy; charakteristika pedagogického sboru; dlouhodobé projekty**. Doporučené části ŠVP týkající se podmínek školy pro vzdělávání, mezinárodní spolupráce, vlastního hodnocení školy a spolupráce se zákonnými zástupci a jinými partnery jsou níže označeny **modrými nadpisy**.

5.2.3.1 Velikost a úplnost školy

Údaje o **velikosti a úplnosti školy** byly uvedeny **ve všech ŠVP** (100 %). V dané části nebyly shledány podstatné problémy. Pokud se kapitoly lišily, tak spíše svou stručností či obsažností. Některé školy uváděly podrobnou historii vzniku a vývoje školy. Ve třech případech byly nadbytečně podrobně popisovány i náležitosti

⁶ Viz Manuál pro tvorbu ŠVP v základním vzdělávání s. 26: „Základní verze dokumentu, ale i každá podstatná úprava ŠVP ZV, která znamená výraznější zásah do vzdělávání žáků, musí být evidována a musí obsahovat datum, uvádějící od kdy je změna platná, podpis ředitele školy a oficiální razítko školy.“

⁷ Zde se myslí ředitel nebo ředitelka.

mateřské školy (MŠ) a školní družiny (ŠD), i když dané školy měly samostatný ŠVP i pro MS a ŠD.

Poznámka: Údaje o škole a ročnících, v nichž škola realizuje výuku, je možné považovat za důležité i pro modelové ŠVP, protože jasně váží na učební plán a na učební osnovy.

5.2.3.2 Materiální, prostorové, technické a hygienické vybavení školy

Všechny školy (100 %) ponechaly ve svých ŠVP i doporučené informace o materiálním, prostorovém, technickém a hygienickém **vybavení školy**. Důvod zařazení nebyl zjišťován. Bylo ale evidentní, že jedním z důvodů bylo zachování kapitoly, která byla do roku 2013 povinnou součástí ŠVP, i nadále. Dalším důvodem byla zřejmě skutečnost, že **školy považovaly tyto informace za významné** jak z hlediska své charakteristiky, tak propagace ve vazbě na možnosti, které škola pro výuku má a může žákům (a jejich rodičům) nabízet – specializované učebny, vybavení digitálními technologiemi, sportoviště, odpočinkové prostory, kuchyň, jídelna atd.

5.2.3.3 Charakteristika pedagogického sboru

Stejně jako podmínky mají svůj význam i **informace o učitelích** (charakteristika pedagogického sboru) – jejich kvalifikovanosti, zkušenostech a specifických schopnostech realizovat konkrétní vyučovací předměty i jiné výchovné a vzdělávací činnosti.

Tato část byla rovněž **zařazena ve všech** analyzovaných **ŠVP (100 %)**. Zpracování této části ŠVP však vykazovalo určité „rozpaky“. V některých ŠVP byly uvedeny orientační počty učitelů, jinde se vhodně doplňovaly kvalifikace a schopnosti učitelů pro výuku na daném stupni vzdělávání. V některých ŠVP byly ale zaznamenány i **nadbytečné informace** – jmenovité seznamy učitelů (včetně titulů), přehledy dosaženého vzdělání (absolvované školy a kurzy, údaje o věku učitelů) atd., což jsou nejen osobní citlivé údaje, ale i informace, které se rychle mění a zastarávají.

Poznámka: Tato část ŠVP (pokud zůstane součástí dokumentu) si vyžádá do budoucna další příklady vhodného zpracování, případně odkazy na texty, které takové zpracování obsahují (např. Manuál s. 29). Dalo by se odkazovat i na webové stránky škol, kde většinou jsou přehledy pedagogů vyučujících na daných školách bez nadbytečných osobních údajů.

5.2.3.4 Dlouhodobé projekty

Problematiku **dlouhodobých projektů** zaznamenaly v analyzovaných ŠVP rovněž **všechny školy (100 %)**. Projekty směřovaly prakticky ke všem vzdělávacím oblastem (oborům) či průřezovým tématům.

I zde se objevily **značné rozpory** ve vymezení projektů. V ŠVP byly například výčty projektů s konkrétními daty realizace, z nichž mnohé už byly ukončeny.

U dalších škol nebylo zřejmé, zda se projekty realizovaly v aktuálním školním roce či ne, především proto, že jejich výčty byly značně rozsáhlé a bylo prakticky nemožné si představit, že byly všechny během jednoho školního roku realizovány.

Poznámka: Z analýzy vyplývá, že školám není jasné, co si mají pod pojmem „dlouhodobé projekty“ představit. Zda jde o zapojení do projektů fakult či jiných organizací, které se řeší dva a více let, nebo o projekty, které dlouhodobě podporuje MŠMT (např. Ovoce do škol), o jakékoli projekty školy, které se osvědčily a opakují se ve výuce po několik let za sebou, případně o cokoli, co je na škole označeno jako projekt. Napříště je třeba zvažovat, jak tuto problematiku začlenit do ŠVP. Jako optimální by se jevila určitá charakteristika projektů, které škola realizuje z hlediska garanta (školní projekty, projekty ve spolupráci s někým), obsahu (převažující zaměření projektů) a délky (týdenní měsíční, roční, delší) s odkazem na webové stránky školy. Tam by byl uveden aktuální přehled projektů realizovaných v daném školním roce, jejich charakteristika, případně přehled dosud realizovaných projektů a projektových výsledků (prací) žáků.

5.2.3.5 Mezinárodní projekty

7 škol (11,47 %) vykázalo zařazení do **mezinárodního projektu**, nebo uvedlo mezinárodní spolupráci.

Ostatní školy pak zmínily, že **mezinárodní spolupráci nenavázaly**, případně se k dané doporučené problematice vůbec nevyjádřily.

5.2.3.6 Vlastní hodnocení školy

Vlastní hodnocení školy zařadilo do ŠVP **6 škol** (9,83 %). **25 škol** (40,98 %) zůstalo u původní **autoevaluace školy** zařazené v rámci kapitoly 6, ostatních **30 škol** (49,18 %) **nezařadilo** doporučené informace týkající se hodnocení (či autoevaluace) školy.

Poznámka: Je třeba do budoucna jasně zvážit a vymežit, co mají školy ve vlastním hodnocení postihnout, případně co v ŠVP a co v jiných dokumentech (např. v ročních zprávách o škole).

5.2.3.7 Spolupráce s rodiči a jinými subjekty

I když jde o doporučenou část, **ve všech** analyzovaných **ŠVP** (100 %) **byla zařazena informace o spolupráci s rodiči a jinými subjekty**. Na jedné straně řada škol zřejmě ponechala danou kapitolu, která byly povinnou součástí ŠVP do roku 2013, i po změně RVP.

Na druhé straně školy zřejmě považují za **důležitý projev své aktivity** prezentovat kontakty s významnými osobnostmi, institucemi, místními organizacemi, spolky i jednotlivci, především pak se zákonnými zástupci žáků. Někdy se pak zpracování této kapitoly v ŠVP jeví jako značně formální (konkrétní jména a životní

příběhy spolupracujících, historie spolků a sdružení atd.). Opět nebylo z textu řady ŠVP jasné, zda spolupráce trvá, opakuje se nebo už byla ukončena.

***Poznámka:** Tato část ŠVP je příkladem toho, jak se s ŠVP málo pracuje, málo se aktualizuje podle situace ve škole a ve společnosti. Např. všechny ŠVP byly zaslány k posouzení v době pandemie covid-19. Ani v jednom případě nebylo uvedeno, jak školy spolupracují se zákonnými zástupci žáků při realizaci distančního vzdělávání. Což je věc, která s organizací vzdělávání a jeho kvalitou úzce souvisí. Stačila by i poznámka o připravenosti školy na tuto spolupráci a odkaz na aktuální informace o dané situaci či úpravách obsahu vzdělávání na webových stránkách školy atd.*

5.2.4 Charakteristika ŠVP

Kapitola Charakteristika ŠVP obsahuje pět povinných podkapitol – **zaměření školy; výchovné a vzdělávací strategie; zabezpečení výuky žáků se speciálními vzdělávacími potřebami; zabezpečení výuky žáků mimořádně nadaných; začlenění průřezových témat.** Tato kapitola byla v roce 2016 **doplněna** (u žáků se SVP a žáků mimořádně nadaných) o požadavek popsat pravidla a průběh tvorby, realizace a vyhodnocování plánů pedagogické podpory (PLPP) a individuálních vzdělávacích plánů (IVP).

5.2.4.1 Zaměření školy

V této části ŠVP by měly školy uvádět informace o tom, co je pro ně ve vzdělávání žáků důležité, na co se ve vzdělávání zaměřují, co chtějí především podporovat a rozvíjet, co je jejich prioritami atd.

Zaměření školy zařadily ve svém ŠVP všechny školy (100 %). Popis zaměření byl ale velmi různý – od dvouslovného „všeobecné zaměření“, přes stručné vymezení cílů vzdělávání či priorit školy až po obsáhlejší vymezení uvádějící z jakých principů (filozofie) škola vychází, co ji charakterizuje (i ve vazbě na motivační název ŠVP a tradice školy), kam směřuje (co u žáků především rozvíjí, na co se zaměřuje) atd. Zvláště na některých malotřídních školách a školách jen s 1. stupněm bylo zaměření školy **ukázkou promyšlené koncepce práce se žáky** a ukázkou didaktických zkušeností učitelů.

***Poznámka:** Tato část ŠVP by v nějaké podobě měla zřejmě v ŠVP zůstat jako projev autonomie školy a promyšlenosti základního konceptu vzdělávání na škole. Je otázka, jak zabránit formálnosti, kdy některé školy opisovaly cíle základního vzdělávání z RV ZV, a tím „naplňovaly“ obsah dané kapitoly.*

5.2.4.2 Výchovné a vzdělávací strategie

Výchovné a vzdělávací strategie (VVS) byly ve shodě se strukturou ŠVP vymezovány na dvou úrovních – na úrovni školy (v kapitole Charakteristika ŠVP)

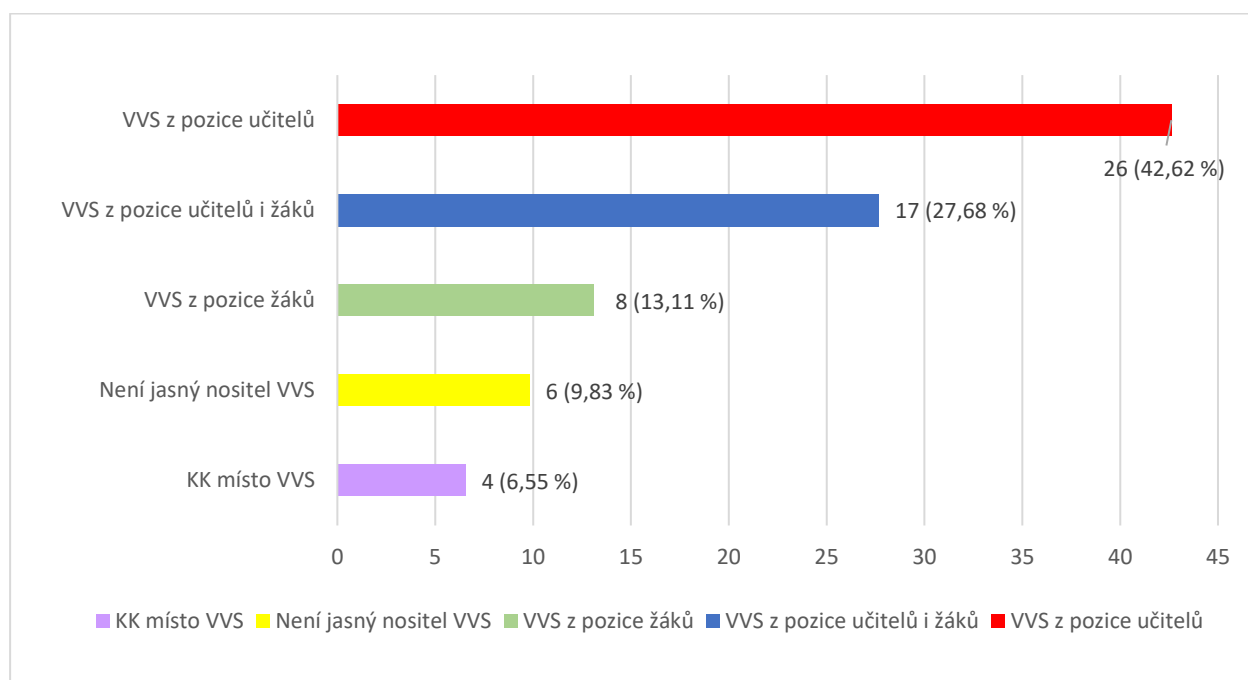
a na úrovni jednotlivých vyučovacích předmětů (v rámci charakteristiky daných předmětů – viz dále kapitola 5.2.6.1).

Předpokladem vhodného vymezení VVS bylo pochopení, že **VVS jsou společné postupy a situace vytvářené učiteli** na úrovni školy (předmětu), uplatňované ve výuce i mimo výuku, jimiž škola cíleně utváří a rozvíjí klíčové kompetence žáků.

Všechny školy (100 %) zařadily tuto část do svých ŠVP, tedy alespoň podle názvu kapitoly. Z analyzovaných ŠVP vyplynulo, že vymezení VVS na úrovni školy bylo **značně problematické** a bylo často dokladem nepochopení jejich obsahu a smyslu.

Jen 26 škol (42,62 %) škol vymezilo VVS na úrovni školy vhodně a jednoznačně jako společný postup učitelů, 17 škol (27,86 %) uvedlo VVS částečně jako postupy učitelů a částečně jako výstupy žáků, 8 škol (25,50 %) vymezilo VVS jen z pozice žáků, u 6 škol (9,83 %) nebylo zřejmé, kdo je nositelem postupů, 4 školy (6,55 %) zaměnily VVS za klíčové kompetence RVP ZV.

Příklady vhodného i nezdařeného vymezení VVS z analyzovaných ŠVP i modelové zpracování VVS je uvedeno v **příloze 2**.

Graf 5 – Vymezení výchovných a vzdělávacích strategií na úrovni školy

Poznámka: To, že jen dvě pětiny škol vymezily VVS na úrovni školy vhodně, musí vést k zamyšlení, v čem je problém. Co brání správnému pochopení skutečnosti, že učitelé vymezují nějaký společný postup, který chtějí vůči žákům uplatnit? Nebo je to otázka jazykového vyjádření (učitelé žáky vedou, nabízejí žákům nějakou činnost, umožňují žákům něco dělat, vytvářejí pro žáky modelové situace, zadávají konkrétní úkoly atd.)? Pokud VVS i nadále zůstanou v ŠVP, bude nutné celou

problematiku znovu vysvětlit a nabídnout vhodné a správné formulované příklady VVS ve vazbě na KK a vzdělávací obsah.

5.2.4.3 Zabezpečení výuky žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Problematiku **vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP)** zařadily do vzdělávání **všechny školy (100 %)**. **17 škol (27,86 %)** ale dosud **nereagovalo na změnu RVP ZV** z roku 2016 a na terminologické a obsahové změny ve vymezení této části ŠVP (PLPP, IVP).

Zpracování dané kapitoly se lišilo především **v rozsahu zařazených textů** (v některých ŠVP byly zbytečně kopírovány rozsáhlé obecné pasáže z RVP ZV, školského zákona a z vyhlášky č. 27/2016 Sb.) a **v začlenění doporučených informací**.

I když nebyly do struktury ŠVP zařazené v kapitole Charakteristika školy žádné doporučené údaje (byly vymezeny jen v kapitole 8.2 a 9.2 RVP ZV), byl jejich výskyt v analyzovaných ŠVP zaznamenán. Ve **4 ŠVP (6,55 %)** byly uvedeny **zodpovědné osoby** a jejich role v systému péče o žáky se SVP a specifické provádění podpůrných opatření a úprav vzdělávacího procesu žáků se SVP. **V 6 ŠVP (9,83 %)** byla **obecná informace**, že v případě realizace předmětů speciální pedagogické péče by se postupovalo podle vymezení v RVP ZV.

5.2.4.4 Zabezpečení výuky žáků mimořádně nadaných

Vzdělávání mimořádně nadaných žáků bylo rovněž obsahem **všech analyzovaných ŠVP (100 %)**. **Problémy** s vymezením této kapitoly se vyskytly u **20 škol (32,78 %)**. Stejně jako u žáků se SVP **nereagovalo** v případě nadaných žáků na změny RVP ZV **17 škol (27,86 %)**. Další **3 školy (4,91 %)** sice postupovaly podle upravené struktury ŠVP, ale u mimořádně nadaných žáků **nezhlednily požadavek vymezit** pravidla pro průběh tvorby, realizace a vyhodnocování **PLPP**.

***Poznámka:** Je třeba zvažovat, jak dosáhnout stavu, kdy školy popíší v ŠVP skutečnou situaci výuky žáků se SVP a žáků mimořádně nadaných (bez přepisování obecných postupů), případně stanovit jako povinnou součást ŠVP popis skutečně prováděných (či zamýšlených) podpůrných opatření na škole.*

5.2.4.5 Začlenění průřezových témat

Kapitola týkající se **začlenění průřezových témat (PT) na úrovni školy** byla zařazena **ve všech** analyzovaných **ŠVP (100 %)**. **5 škol (8,19 %)** zařadilo danou problematiku mimo kapitolu Charakteristika ŠVP – z toho 2 školy (3,27 %) jako samostatnou kapitolu, 1 škola v kapitole Charakteristika školy, 1 škola v kapitole Učební plán, 1 škola jako přílohu ŠVP.

58 škol (95,08 %) vymezilo **PT** na úrovni školy **ve formě tabulky**, která přiřazuje PT na 1. a 2. stupni k jednotlivým vyučovacím předmětům. **3 školy (4,92 %)** provedly přiřazení PT k jednotlivým vyučovacím předmětům ve formě **textu** (mimo tabulku).

Rozdíly mezi jednotlivými ŠVP byly **v rozsahu začlenění PT**, od minimálního (aby byl pokryt požadavek zařazení všech PT na 1. i 2. stupni), přes rozumné a logické zařazení PT až po maximalistické začlenění (mnoha desítek stran), kdy lze pochybovat o funkčnosti tohoto propojení s výukou a o možnosti realizovat všechny vymezené vazby.

3 školy (4,91 %) **přepisovaly z RVP ZV celé pasáže** charakterizující PT a jejich přínos k rozvoji osobnosti žáka.

Nebylo možné zcela detailně analyzovat všechna konkrétní zařazení PT k jednotlivým vyučovacím předmětům, ale **někdy spojení PT a vyučovacích předmětů postrádalo logiku**. Jen namátkou, často nebyla tělesná výchova spojována s komunikací, kooperací a kompeticí nebo s ochranou přírody (při pohybových činnostech v přírodním prostředí)⁸ atd. Podobné problémy byly i v zařazení PT na úrovni učebních osnov (viz dále).

***Poznámka:** Jak už bylo naznačeno v materiálu Analýza RVP ZV (Tupý, 2021), bylo by třeba znovu přehodnotit pojetí PT (samostatné, začleněné do obsahu vzdělávacích oborů, jiné vymezení), jejich počet, obsah témat stojících „navíc“ mimo vzdělávací obory i způsob realizace jednotlivých PT ve výuce. V současnosti se jeví práce s PT na řadě škol (alespoň podle analyzovaných ŠVP) jako velmi formální – viz i dále začlenění PT v učebních osnovách.*

5.2.5 Učební plán

Tato stěžejních částí ŠVP měla především ukázat, které **vyučovací předměty** (na základě vzdělávacích oborů RVP ZV) školy ve svých ŠVP **vytvářely a preferovaly**, jak rozdělovaly disponibilní časovou dotaci (DČD), jaké tvořily integrace vzdělávacího obsahu, zda vymezovaly nové vyučovací předměty, jaký důraz kladly na volitelné předměty atd.

Analýza učebních plánů ŠVP je dále členěna na analýzu učebního plánu pro 1. stupeň základního vzdělávání, který obsahuje všech 61 analyzovaných ŠVP (viz kapitola 5.2.5.1), a na analýzu učebního plánu pro 2. stupeň, který obsahuje 34 ŠVP (viz kapitola 5.2.5.2).

5.2.5.1 Učební plán na 1. stupni

Posílení vyučovacích předmětů z disponibilní časové dotace

Následující přehled posílení vyučovacích předmětů je řazen podle počtu škol, které daný vyučovacím předmět posílily.

⁸ Například i tematická zpráva ČŠI *Environmentální výchova na základních školách ve školním roce 2019/2020* (ČŠI, 2020) se nedotýká tématu ochrany přírody při pohybových aktivitách, a to jak v obecně sledovaných tématech environmentální výchovy, tak v otázkách zadávaných učitelům a žákům základních škol.

Český jazyk (Český jazyk a literatura)⁹

Nejčastěji byl na 1. stupni posílen z DČD vyučovací předmět český jazyk (ČJ). Tento vyučovací předmět **posílilo 60 škol** (98,36 %). Jediná škola, která ČJ na 1. stupni neposílila, byla zaměřena na cizí jazyky – posílila anglický jazyk, matematiku a zároveň vytvořila 8hodinový vyučovací předmět německý jazyk (NJ).

Nejnižší časová dotace pro posílení ČJ byla 2 hodiny, nejvyšší 12 hodin. **Průměrný počet hodin, kterým byl na 1. stupni posílen ČJ z DČD byl 7,3 hodiny.** Znamená to, že **45,62 % celkové DČD** na 1. stupni (téměř polovina) **bylo využito pro posílení ČJ.** Odpovídá to naznačenému trendu uvedenému v analýze RVP ZV, že školy doplňovaly 5hodinové snížení minimální časové dotace (MČD) pro vzdělávací obor Český jazyk a literatura (původně 38 hodin, nyní 33 hodin) a současně se snažily připravovat žáky pro vstup na víceletá gymnázia.

22 škol (36,06 %) mělo vymezenu **MČD pro ČJ chybně.** Tyto školy nezaznamenaly ještě po 3 až 5 letech, že došlo při revizi RVP ZV v roce 2016 ke snížení MČD (z 35 na 33 hodin) a neupravily v tomto smyslu svůj učební plán na 1. stupni.

Matematika¹⁰

Druhým nejčastěji dotovaným předmětem z DČD na 1. stupni byl vyučovací předmět **matematika (M).** I tento vyučovací předmět **posílilo 60 škol** (98,36 %). Neposílila jej pouze škola zaměřená na tělesnou výchovu a cizí jazyky, která posílila ČJ, anglický jazyk (AJ) a tělesnou výchovu (TV).

Nejnižší časová dotace pro posílení M byla 2 hodiny, nejvyšší 5 hodin. **Průměrný počet hodin, kterým byla M na 1. stupni posílena z DČD byl 3,8 hodiny,** což odpovídá **23,75 % DČD** na 1. stupni. Znamená to, že **ČJ a M „spotřebovaly“ dohromady 69,37 % celkové DČD** na 1. stupni. Na ostatní vyučovací předměty (případně na volitelné předměty) tak zbylo necelých 30,63 % DČD.

Anglický jazyk¹¹

Dalším nejčastěji posilovaným vyučovacím předmětem byl **anglický jazyk (AJ).** Vyučovací předmět **AJ posílilo ve svém učebním plánu 1. stupně 37 škol** (60,65 %). **24 škol** (39,34 %), které posílily AJ zavedlo výuku **AJ od 1. ročníku!** Jako cizí jazyk volily dané školy **pouze AJ.**

⁹ Uvádíme dva názvy, které školy použily pro vyučovací předmět vytvářený ze vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura. Jednotlivé názvy se vyskytly v analyzovaných ŠVP v poměru: Český jazyk 32x (52,5 %) a Český jazyk a literatura 29x (47,5 %). Pro zjednodušení uvádíme v dalším textu jen Český jazyk a zkratku ČJ.

¹⁰ Jiný název vyučovacího předmětu vytvářeného ze vzdělávacího oboru Matematika a její aplikace se v analyzovaných učebních plánech na 1. stupni nevyskytl.

¹¹ V naprosté většině případů byl pro vyučovací předmět vytvářený ze vzdělávacího oboru Cizí jazyk použit název Anglický jazyk, ve dvou případech zůstal i pro vyučovací předmět název Cizí jazyk.

Nejnižší časová dotace pro posílení AJ byla 1 hodina, nejvyšší 7 hodin.¹²

Prvouka, přírodověda, vlastivěda

Dalšími nejčastěji posilovanými vyučovací předměty byly **prvouka** (Prv), **přírodověda** (Přv) a **vlastivěda** (VI) vycházející ze vzdělávacího oboru Člověk a jeho svět. Dané vyučovací předměty posílilo **49 škol** (80,32 % škol). Nebylo možné detailně analyzovat přidané hodinové dotace u jednotlivých vyučovacích předmětů, protože řada škol nespécifikovala v učebním plánu, ke kterému ze 3 vyučovacích předmětů přiřadila hodiny z DČD. Posílení vyplynulo pouze z rozdílu mezi MČD pro daný vzdělávací obor a součtem hodin pro dané vyučovací předměty.

Nejnižší časová dotace pro posílení daných vyučovacích předmětů byla 1 hodina, nejvyšší 4 hodiny.

Posílení dalších vyučovacích předmětů na 1. stupni

Vyučovací předmět **výtvarná výchova** (VV) posílilo z DČD **15 škol** (24,59 %). Nejnižší dotace pro posílení VV byly 1 hodinu, nejvyšší 3 hodiny.

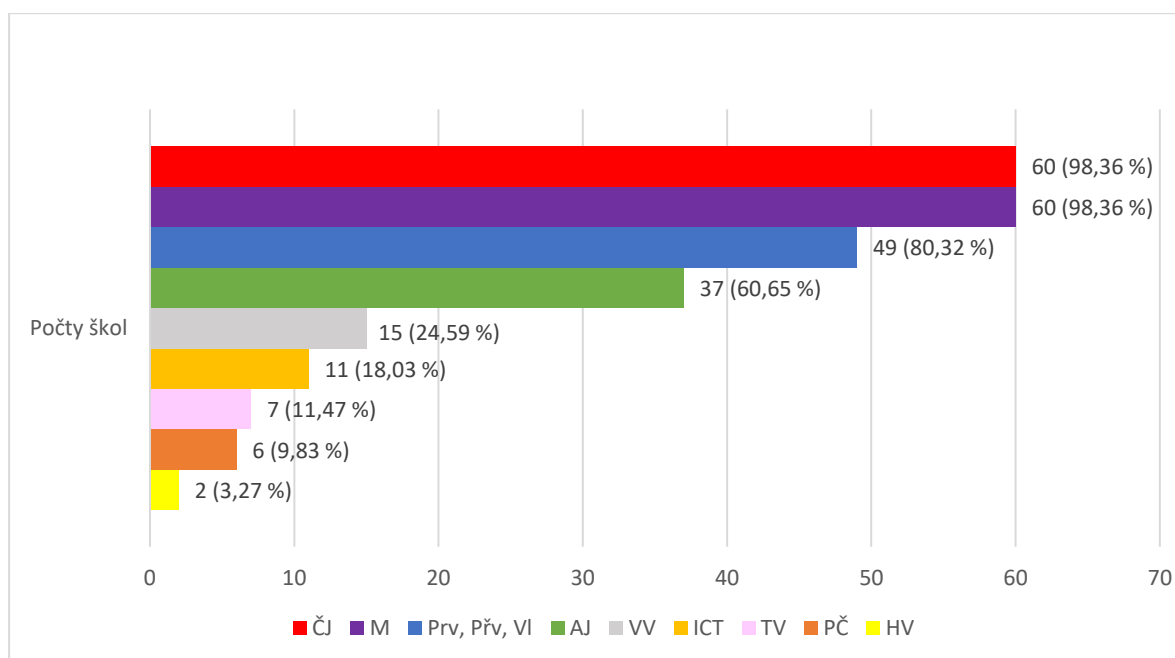
Vyučovací předmět **informační a komunikační technologie** (ICT) ještě před změnou RVP ZV v roce 2021 a povinným zařazením posíleného vzdělávacího oboru Informatika, doplnilo z DČD **11 škol** (18,03 %). Nejnižší dotace pro posílení ICT byla 1 hodinu, nejvyšší 3 hodiny.

Vyučovací předmět **tělesná výchova** (TV) posílilo z DČD **7 škol** (11,47 %). Nejnižší dotace pro posílení TV byla 2 hodiny, nejvyšší 5 hodin.

Vyučovací předmět **pracovní činnosti** (PČ) vycházející ze vzdělávacího oboru Člověk a svět práce, posílilo z DČD **6 škol** (9,83 %). Nejméně o 2 hodiny, nejvíce o 6 hodin.

Vyučovací předmět **hudební výchova** (HV) posílily z DČD jen **2 školy** (3,27 %), a to o 1 hodinu a 2 hodiny.

¹² Anglický jazyk a další vyučovací předměty už neposilovaly všechny školy. Proto už nejsou uváděny průměrné počty hodin, o které se dané vyučovací předměty posílily. Vzhledem rozdílnému počtu škol nelze údaje o průměrném posílení vyučovacích předmětů porovnávat.

Graf 6 – Počty škol, které na 1. stupni posílily z DČD jednotlivé vyučovací předměty

Nové vyučovací předměty, integrované obsahy a volitelné předměty na 1. stupni

Pouze **5 škol** (8,19 %) vytvářelo na 1. stupni **nové vyučovací předměty** navazující na předměty vycházející ze vzdělávacích oborů RVP ZV nebo z doplňujících vzdělávacích oborů. 2x byl spolu s AJ zařazen **německý jazyk (NJ)**, 2x **dramatická výchova (DV)** a 1x **rýsování (R)**.

Integrace vzdělávacích obsahů byla doložena u **2 škol** (3,27 %), kde byly vytvářeny komplexnější vyučovací předměty.

Volitelné předměty na 1. stupni zařadily do učebního plánu **2 školy** (3,27 %). Jedna nabízela ve 2. ročníku alternativně anglický jazyk a logopedii, druhá škola vyčlenila pro volitelné předměty 3 hodiny s nabídkou 8 předmětů realizovaných v daných ročnících podle zájmu žáků. Zaměření volitelných předmětů na: ČJ, M, ICT, Přv, DV, TV, zdraví, FG.

5.2.5.2 Učební plán na 2. stupni

Posílení vyučovacích předmětů z disponibilní časové dotace

Vhledem k většímu počtu vyučovacích předmětů na 2. stupni nebylo jejich **posilování** v analyzovaných ŠVP na 2. stupni tak výrazné, respektive **bylo rozloženo mezi více vyučovacích předmětů** a DČD byla **častěji** využívána **i k tvorbě volitelných předmětů**.

Následující přehled posilovaných vyučovacích předmětů je seřazen podle počtu škol, které daný vyučovací předmět posílily.

Český jazyk (Český jazyk a literatura)

Také na 2. stupni byl **nejčastěji posilován** z DČD vyučovací předmět **český jazyk (ČJ)**. Tento vyučovací předmět posílilo **33 škol** (97,35 %) ¹³. Jediná škola, která ČJ na 2. stupni neposílila, byla zaměřena na cizí jazyky a tělesnou výchovu. Posílila AJ, NJ, TV, a ICT.

Nejnižší časová dotace pro posílení ČJ byla 1 hodina, nejvyšší 5 hodin. **Průměrný počet hodin**, kterým byl ČJ na 2. stupni posílen byl **2,9 hodiny** (16,11 % z DČD)

Matematika

Rovněž **matematika (M)** byla na 2. stupni posílena na **33 školách** (97,35 %). Jediná škola, která na 2. stupni M neposílila, měla v nabídce 2 volitelné předměty zaměřené na M.

Nejnižší dotace pro posílení M byla 1 hodina, nejvyšší 5 hodin. **Průměrný počet hodin**, kterým byla M na 2. stupni posílena byl **2,5 hodiny** (13,88 % z DČD)

Znamená to, že **ČJ a M** „spotřebovaly“ dohromady 29,99 % celkové DČD na 2. stupni. Na ostatní vyučovací předměty (případně na volitelné předměty) tak zbylo 70 % DČD.

Zeměpis

Zeměpis (Z) byl posilován na **26 školách** (76,47 %). Nejnižší dotace pro posílení Z byla 1 hodina, nejvyšší 6 hodin ¹⁴.

Přírodopis

Přírodopis (Př) byl posílen z DČD na **25 školách** (73,52 %). Nejnižší dotace pro posílení Př byla 1 hodina, nejvyšší 2 hodiny.

Fyzika

Fyzika (F) byla posilována na **23 školách** (67,64 %). Nejnižší dotace pro posílení F byla 1 hodina, nejvyšší 2 hodiny.

Informační a komunikační technologie

Informační a komunikační technologie (ICT) před změnou RVP ZV v roce 2021 a novým vymezením vzdělávací oblasti (oboru) Informatika doplnilo z DČD **19 škol** (55,88 %). Nejnižší dotace pro posílení ICT byla 1 hodina, nejvyšší 7 hodin.

¹³ Procentuální údaje se vztahují ke 34 školám, jejichž analyzované ŠVP obsahovaly učební plán pro 2. stupeň.

¹⁴ Kromě ČJ a M byly ostatní předměty posilovány jen na některých školách, proto není uvedeno průměrné posílení vyučovacích předmětů.

Dějepis

Dějepis (D) byl posílen na **19 školách** (55,88 %). Nejnižší dotace pro posílení D byla 1 hodina, nejvyšší 4 hodiny.

Pracovní činnosti

Pracovní činnosti (PČ) byly posíleny na **18 školách** (52,94 %). Nejnižší dotace pro posílení PČ byla 1 hodina, nejvyšší 6 hodin.

Chemie

Chemie (Ch) byla posílena na **14 školách** (41,17 %). Nejnižší dotace pro posílení Ch byla 1 hodina, nejvyšší 2 hodiny.

Anglický jazyk

Anglický jazyk (AJ) byl posílen na **13 školách** (38,23 %). Nejnižší dotace pro posílení AJ byla 1 hodina, nejvyšší 4 hodiny.

Výchova ke zdraví

Výchova ke zdraví (VkJ) byla posílena na **12 školách** (35,29 %). Nejnižší dotace pro posílení VkJ byla 1 hodina, nejvyšší 2 hodiny.

Další cizí jazyk (Německý jazyk, Ruský jazyk)

Německý jazyk (NJ) nebo ruský jazyk (RJ) byl posílen na **11 školách** (32,35 %). Nejnižší dotace pro posílení NJ či RJ byla 1 hodina, nejvyšší 6 hodin.

Výchova k občanství (Občanská výchova)

Výchova k občanství (VkJ)¹⁵ byla posílena na **8 školách** (23,52 %). Nejnižší dotace pro posílení VkJ byla 1 hodina, nejvyšší 2 hodiny.

Tělesná výchova

Tělesná výchova (TV) byla posílena na **5 školách** (14,70 %). Nejnižší dotace pro posílení TV byla 1 hodina, nejvyšší 4 hodiny.

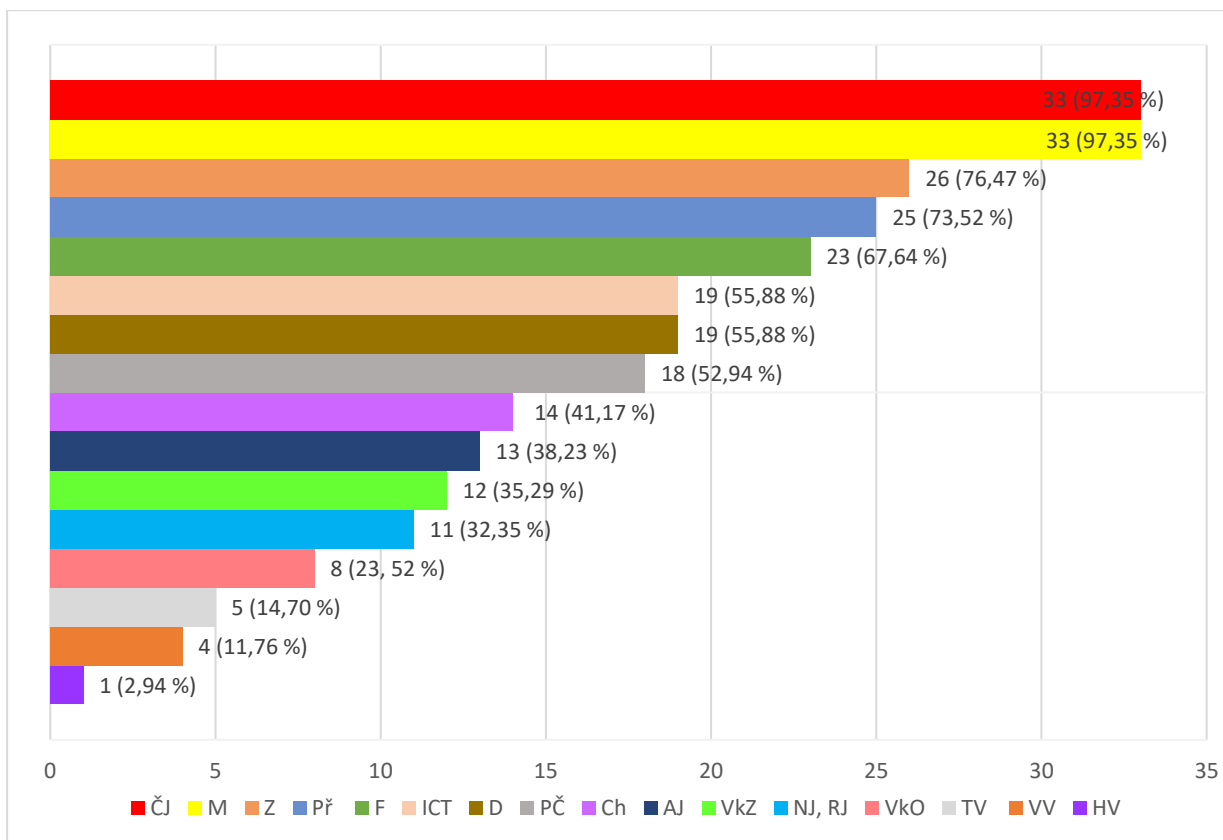
Výtvarná výchova

Výtvarná výchova (VV) byla posilována na **4 školách** (11,76 %). Nejnižší dotace pro posílení VV byla 1 hodina, nejvyšší 2 hodiny.

Hudební výchova

Hudební výchova (HV) byla posílena na **1 škole** (2,94 %) o 1 hodinu.

¹⁵ Název výchova k občanství byl na sledovaných školách užíván častěji než občanská výchova.

Graf 7 – Počty škol, které posílily z DČD jednotlivé vyučovací předměty na 2. stupni

Nové vyučovací předměty, integrované obsahy a volitelné předměty na 2. stupni

Na úrovni 2. stupně nebyly v analyzovaných ŠVP vytvářeny žádné **nové vyučovací předměty**. Maximálně šlo o samostatné pojmenování částí jednoho vyučovacího předmětu (např. Matematika a Rýsování; Pracovní činnosti a Svět práce). Veškerá nabídka dalších vyučovacích předmětů se odehrála na úrovni volitelných předmětů (viz dále).

Integrace vzdělávacích obsahů byla doložena u **2 škol** (5,88 %), V jednom případě integrace VkZ do OV a v jednom integrace HV, VV a Literární výchovy do komplexního předmětu Estetická výchova.

Volitelné předměty na 2. stupni vytvářelo **21 škol** (61,76 %). Školy nabízely nejméně **2** volitelné předměty (jedna alternativní volba) pro jeden ročník, nejvíce **9** volitelných předmětů pro jeden ročník.

Volitelné předměty **nejčastěji navazovaly** na ČJ a M (Seminář z ČJ, Literární seminář, příprava pro střední školy v ČJ a M, seminář z M, Matematická praktika, cvičení z M aj.), na AJ, NJ, RJ (Konverzace v AJ, Konverzace v NJ), na ICT (Práce na počítači, Programování), na přírodovědné předměty (Přírodovědný seminář, Seminář z fyziky, Práce s laboratorní technikou, Chemická praktika, Přírodovědný seminář), na D, VkO a VkZ (D seminář, Společenskovední seminář, Základy administrativy, Finanční gramotnost, Výchova pro život, Domácnost, Péče o dítě,

Ochrana člověka), na TV (Sportovní hry, Pobyt a hry v přírodě, Sportovní aktivity), na VV (Seminář z VV, Kreativní tvorba, Výtvarné činnosti), na doplňující vzdělávací obory a průřezová témata (Dramatická výchova, Etická výchova, Multimediální výchova, Mediální výchova, Osobnostní výchova, Environmentální výchova) atd.

5.2.5.2 Další poznámky k učebním plánům na 1. a 2. stupni

Tvorba učebního plánu na úrovni ŠVP má v RVP ZV **jasná pravidla** daná celkovou hodinovou dotací na 1. a 2. stupni, MČD, DČD, minimálními a maximálními počty hodin v jednotlivých ročnících. Zdálo by se, že při sestavování učebního plánu nelze v podstatě chybovat. Přesto mělo **25 škol (40,98 %) v učebním plánu chyby**.

Problémy vyplývaly jednak z faktu, že **školy nezaznamenaly změny v časových dotacích** některých vzdělávacích oblastí (oborů) v rámcovém učebním plánu – na 1. stupni snížení časové dotace u ČJ (2016), na 2. stupni začlenění dalšího cizího jazyka (DCJ) do vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace (2013), snížení časových dotací některých vzdělávacích oblastí (2021). U některých škol pak byly **chybné celkové i dílčí součty** MČD a DČD za celou výuku, za jednotlivé vyučovací předměty a za ročníky.

Rovněž **poznámky k učebnímu plánu** se zdají být ve struktuře ŠVP vymezeny poměrně jasně. Především by měly zachytit to, **co není z tabulace učebního plánu zřejmé**, případně tabulaci ještě blíže vysvětlit vzhledem k povinným a volitelným předmětům. Dále vymežit, z čeho vznikly vyučovací předměty (ze vzdělávacího oboru, doplňujícího vzdělávací oboru, průřezového tématu), objasnit názvy vyučovacích předmětů (pokud se odlišují od názvů vzdělávacích oborů v RVP ZV), popsat integrace a přesuny časových dotací z oboru do oboru, naznačit posílení vyučovacích předmětů z DČD (pokud to není zřejmé z tabulace), vymežit specifické organizační formy (projekty, kurzy) atd.

Přesto jsou poznámky **u většiny ŠVP** značně **formální**. Opakují, co je zřejmé z tabulace, nevyjadřují se k integraci obsahů a přesunům časových dotací, nekomentují volitelné předměty, případně není jasné z hlediska časových dotací, které volitelné předměty jsou vzájemnou alternativou výběru, nesouhlasí časové dotace v tabulaci a v poznámkách atd.

Poznámka: *Bude vhodné i do budoucna zachovat možnost posilovat vyučovací předměty z DČD, vytvářet nové vyučovací předměty, integrované obsahy i volitelné předměty. Nutné bude řešit danou problematiku komplexně ve vazbě na úpravy vzdělávacích oblastí (oborů), vymezení jádrového a rozšiřujícího učiva, možnost různého zaměření škol atd. Bude nutné poskytnout další příklady učebních plánů a návody pro jejich sestavování.*

5.2.6 Učební osnovy

Učební osnovy jsou stěžejní částí ŠVP. Kromě **názvu vyučovacího předmětu** by měly učební osnovy obsahovat **charakteristiku daného vyučovacího předmětu**, rozpracovávat **vzdělávací obsah** (očekávané výstupy a učivo) do ročníků nebo delších časových úseků a provazovat obsah s PT, dalšími vyučovacími předměty, metodickými a organizačními poznámkami, které upřesňují výuku daného vyučovacího předmětu.

5.2.6.1 Název vyučovacího předmětu

Na první pohled není nic jednoduššího, než začít učební osnovy konkrétního vyučovacího předmětu jeho „správným“ názvem. Přesto se u **4 škol** (6,55 %) objevil **jiný název vyučovacího předmětu** v učebních osnovách, než byl uveden v učebním plánu.

Mnohem větším **problémem**, který komplikuje jednoznačnost učebních osnov se ukázala snaha **provazovat vyučovací předměty se vzdělávacími oblastmi (obory) RVP ZV**. Jako hlavní název kapitol týkajících učebních osnov vyučovacích předmětů byl u **20 škol** (33,33 %) uveden **název vzdělávací oblasti** (k danému problému i dále v kapitole 5.2.6.2).

5.2.6.2 Charakteristika vyučovacího předmětu

Charakteristika vyučovacího předmětu by měla popisovat **obsahové, časové a organizační vymezení** vyučovacího předmětu (specifické informace o předmětu důležité pro jeho realizaci, v případě integrace uvést z jakých vzdělávacích oborů, jejich částí a průřezových témat je vzdělávací obsah předmětu vytvořen) a **výchovné a vzdělávací strategie** (VVS), tj. společné postupy učitelů daného vyučovacího předmětu, jimiž učitelé cíleně rozvíjejí klíčové kompetence žáků a které specifikují VVS na úrovni školy.

V **charakteristikách vyučovacích předmětů** bylo v analyzovaných ŠVP překvapivě velké množství nejasností a nejednotností. Ve vymezení vyučovacích předmětů se projevily dvě skutečnosti. První – **nejasné pochopení rozdílu mezi rovinou RVP ZV** (vzdělávací oblasti a obory) **a ŠVP** (vyučovací předměty, které sice vznikají z obsahů vzdělávacích oborů, ale na úrovni ŠVP jde o samostatné a jasně definované části učebních osnov).

26 škol (42,62 %) **charakterizovalo vyučovací předměty** prostřednictvím **charakteristik vzdělávacích oblastí a oborů** převzatých z RVP ZV nebo **cílových zaměření** vzdělávacích oblastí. Případně šlo o charakteristiky vyučovacích předmětů, ale s použitím pojmů (vzdělávací oblast, vzdělávací obor), což se ukázalo jako matoucí.

Dalším problémem byla **nejednotnost struktury** charakteristik vyučovacích předmětů v rámci jednoho ŠVP. Jako by **učitelé** jednoho pedagogického sboru **neměli jednotící obsahové a formální hledisko**, podle něhož by charakteristiky

vyučovacích předmětů zpracovávali. Ve výsledku to představovalo značnou **roztříštěnost textů**.

Tato nejednotnost se týkala i vymezení VVS a samotné tabulace učebních osnov (viz dále). Při zpracování **VVS na úrovni vyučovacích předmětů** vymezilo jen **23 škol** (37,70 %) ¹⁶ VVS z pozice učitelů. Ostatních **38 škol** (62,29 %) vymezovalo VVS z pozice učitelů i žáků, případně jen z pozice žáků, místo VVS uvedly klíčové kompetence, nebo zpracovaly VVS ve formě, která neumožnila určit, kdo je nositelem VVS. **3 školy** (4,91 %) vymezily VVS na úrovni vyučovacích předmětů zcela **stejně jako VVS na úrovni školy** – bez specifikace vyplývající z charakteru vyučovacích předmětů.

Opět se projevila **výrazná nejednotnost zpracování VVS** v rámci jednoho ŠVP (jednotlivých charakteristik vyučovacích předmětů). Jako by na daných školách každý zpracovával VVS tak, jak „to pochopil“, jak „se mu to zdá nejlepší“, bez ohledu na to, jak danou problematiku zpracovávají jiní, respektive že jde o jeden dokument školy.

***Poznámka:** Opět se ukázalo, že na některých školách nefunguje **týmová spolupráce** při tvorbě ŠVP, respektive nefunguje **společná dohoda a jasné vedení učitelů** ze strany koordinátora tvorby ŠVP či ředitele školy (zástupce ředitele). Na daných školách není evidentně jasné, v čem je smysl a význam jednotlivých obsahových a formálních prvků ŠVP pro celkovou podobu, jasnost a srozumitelnost ŠVP, pro společné chápání jednotlivých částí ŠVP uvnitř týmu pedagogů i směrem k veřejnosti. Jak je pak možné vysvětlit jednotlivé části ŠVP vůči ČŠI či rodičovské veřejnosti, když jsou některé odpovídající pasáže dokumentu zpracovány a zřejmé i chápány různě?*

Další **dílčí problémy**, které se v charakteristikách vyučovacích předmětů některých analyzovaných ŠVP objevily:

- a) **jiné údaje o počtech vyučovacích hodin** v učebním plánu a v učebních osnovách; situace byla zřejmě dána úpravami učebních plánů, kdy se změny následně nepromítly do učebních osnov;
- b) zařazení **nepodstatných či zbytečných informací**, především těch, které přepisují celé pasáže z RVP ZV do ŠVP;
- c) **chybějící podstatné obsahové a organizační informace**, např. o organizaci plaveckého výcviku a jeho zařazení do konkrétních ročníků; chybějící informace o tématech, která jsou integrována a o přesunu časových dotací (např. VkZ do VkO); u charakteristik volitelných předmětů chybějící informace o návaznosti na povinné předměty, o tom, který volitelný předmět je alternativou jiného volitelného předmětu, tj. ze kterých předmětů lze v daném ročníku volit apod.

¹⁶ Tedy o 3 školy méně než při vymezení VVS na úrovni školy.

5.2.6.3 Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu

Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu požaduje na úrovni ŠVP **distribuci a rozpracování očekávaných výstupů z RVP ZV** do ročníků, případně do delších časových úseků, **výběr a rozpracování učiva z RVP ZV** (i rozšiřujícího učiva) a jeho zařazení do ročníků a tematických celků s přihlédnutím k hodinovým dotacím vyučovacích předmětů v učebním plánu a **výběr tematických okruhů PT** s konkretizací námětů a činností v ročnících. **Doporučené** je vymezení mezipředmětových souvislostí a dalších poznámek upřesňujících realizaci vzdělávacího obsahu.

Struktura ŠVP a metodické materiály k jeho tvorbě se snažily navodit myšlení učitelů „**od cíle výuky k prostředkům**“, tedy od očekávaných výstupů k ročníkovým výstupům a k učivu jako prostředku jejich naplnění. Nejlogičtějším **vymezením učebních osnov**, tj. distribuce a rozpracování očekávaných výstupů RVP ZV na úrovni ŠVP do ročníků (období), se tak jevila vazba: **očekávaný výstup RVP ZV – ročníkové výstupy** (odpovídající „školní“ výstupy v daném vyučovacím předmětu) – **učivo** umožňující dosažení ročníkových výstupů – **průřezová témata** a vazby na další vyučovací předměty či jiné aktivity školy.

37 škol (60,65 %) uvedlo ve svých ŠVP **očekávané výstupy RVP ZV**. Z nich **10 škol** (16,66 %) ale umístilo přehled očekávaných výstupů z RVP ZV **mimo ročníkové výstupy** (mimo tabulaci učebních osnov), takže **nebylo možné postihnout vazbu mezi RVP ZV a ŠVP**. Nebylo možné analyzovat „distribuci“ očekávaných výstupů z RVP ZV do ročníků (delších úseků), tedy dohledat a posoudit, **z jakých očekávaných výstupů RVP ZV** byly odvozeny konkrétní **ročníkové výstupy** jednotlivých vyučovacích předmětů. Nebylo také možné určit, zda se **ročníkové výstupy vztahují ke všem očekávaným výstupům RVP ZV**.

Zbýlých **24 škol** (39,34 %) uvedlo ve svém ŠVP **jen ročníkové výstupy a učivo**. U **6 škol** (9,83 %) bylo v učebních osnovách **určující učivo**, tj. osnování postupovalo od výčtu učiva směrem k ročníkovým výstupům.

10 škol (16,39 %) zařadilo do učebních osnov **výstupy minimální doporučené úrovně** pro úpravy v rámci podpůrných opatření. Jen **1 škola** (1,63 %) pak tyto **výstupy rozpracovala** do ročníků výstupů.

Samostatným předmětem analýzy byla i otázka **formulací ročníkových výstupů** na úrovni ŠVP. V některých ŠVP se vyskytly tyto problémy:

- a) **Téměř totožné formulace ročníkových výstupů a očekávaných výstupů RVP ZV**. Tato shoda by se dala akceptovat na úrovni 3., 5. a 9. ročníku, kdy by žáci měli dosahovat daných očekávaných výstupů. Nelogická je ale tato shoda v ročnících, kdy se teprve postupně dochází k cílovému stavu. Výjimkou mohou být některé vyučovací předměty (např. dějepis), kde osnování postupuje v určité chronologické řadě.

- b) **Chybějící očekávané a ročníkové výstupy.** Pokud chyběly očekávané výstupy z RVP ZV a odpovídající ročníkové výstupy, pak šlo u **8 škol** (13,11 %) o výstupy zařazené v roce 2017 do oboru Tělesná výchova (týkající se problematiky plavání). Jinak šlo o **jednotlivé očekávané výstupy** z různých vzdělávacích oborů, které vznikly zřejmě nepozornou kontrolou konečných verzí ŠVP. Pokud šlo o **očekávané výstupy vyškrtnuté** v RVP ZV po úpravě v roce 2021, pak ze 14 škol, které zaslaly své ŠVP k posouzení po únoru 2021 nezařadily vyškrtnuté výstupy **4 školy**, ostatní chtěly radu, zda mají dané výstupy **vypustit**, nebo řešit situaci jinak (např. je označit jako **rozvíjející obsah**, žákům je nabízet až po zvládnutí ostatních výstupů a **žáky z daného obsahu nehodnotit**).
- c) **Prolínání očekávaných výstupů z RVP ZV a ročníkových výstupů.** Ve 3 ŠVP (4,91 %) nebylo možné jasně oddělit, co jsou očekávané výstupy a co ročníkové výstupy. Oba typy výstupů byly zařazené do jednoho sloupce tabulky učebních osnov bez grafického odlišení a bez zařazení kódu u očekávaných výstupů. Některé formulace „výstupů“ souhlasily s RVP ZV, jiné ne.
- d) **Opakování stejných ročníkových výstupů v několika ročnících za sebou.** Zde šlo evidentně o **nepochopení postupného rozvoje žáků** od základní úrovně k očekávanému výstupu. Pokud už žák zvládl výstup v nižším ročníku, bylo nelogické osnovat stejný výstup ve vyšším ročníku. Proč požadovat po žácích něco, co už měli zvládnout dříve? Výstup by měl být na vyšší úrovni. Naopak, pokud žák ještě neměl (nemohl) dosáhnout daného výstupu v nižším ročníku, bylo třeba formulovat výstup na nižší úrovni, případně ročníkový výstup ještě nezařazovat. Opakování stejných ročníkových výstupů se ukázalo jako **formální**. Výjimečně šlo i o opakování stejných ročníkových výstupů na 1. a 2. stupni!
- e) **Chybějící ročníkové výstupy.** V **ŠVP 5 škol** se v některých částech učebních osnov vyskytly jen očekávané výstupy z RVP ZV (první sloupec tabulace) bez odpovídajících ročníkových výstupů (2. sloupec). Někde šlo zřejmě o **opomenutí**, jindy možná o skutečnost, že **v daném ročníku se očekávaný výstup ještě nezačal naplňovat**. Pak bylo ale zařazení očekávaných výstupů z RVP ZV zbytečné. U **2 škol** (3,27 %) šlo o záměrné vynechání ročníkových výstupů v některých vyučovacích předmětech a o vymezení učebních osnov jen na úrovni „očekávaný výstup RVP ZV – učivo“.
- f) **Nelogická návaznost ročníkových výstupů na očekávané výstupy RVP ZV.** Občas se v učebních osnovách vyskytly ročníkové výstupy, které neměly logickou vazbu na očekávané výstupy RVP ZV. Např. tělesná výchova **očekávaný výstup** „TV-9-1-01 aktivně vstupuje do organizace svého pohybového režimu, některé pohybové činnosti zařazuje pravidelně a s konkrétním účelem“ a **ročníkový výstup** „správně reaguje na složitější pokyny a předvede je“; český jazyk **očekávaný výstup** „ČJL-5-1-08 rozlišuje spisovnou a nespisovnou výslovnost a vhodně ji užívá podle komunikační situace“ a **ročníkový výstup** „píše podle zásad správné výslovnosti“ atd.

g) **Používání ne zcela vhodných uvozovacích sloves u ročníkových výstupů.**

Zde šlo o používání tzv. **nadbytečných sloves** typu „umí“, „dokáže“, „dovede“, „je schopen“ atd. Pokud žák „umí vyprávět...“, pak „vypráví...“, pokud „dovede počítat...“, pak „počítá...“, pokud „dokáže porovnat...“, pak „porovná...“, pokud je schopen sestavit...“, pak „sestaví...“ atd.

Další skupinou byla **slovesa** typu „učí se“, „seznamuje se“, „procvičuje si“, „osvojuje si“ atd., **která navozovala proces učení**. U takových výstupů nebylo ale zřejmé, co by měl žák v daném ročníku (období) konkrétně zvládat, až se „naučí“, „seznámí se“, „osvojí si“, až si „procvičí“. Šlo o nekonkrétní a také těžko kontrolovatelné výstupy.

Někdy šlo o **slovesa, která vymezovala pokus či snahu žáka**, v podobě „zkouší...“, „pokouší se...“, „snaží se...“ atd. Bylo zřejmé, že učitelé měli na mysli etapu, kdy žák ještě nemusel zvládat nějakou činnost zcela. Neměla by to být ale otázka formulace výstupu, ale spíše nastavení způsobu hodnocení. Učiteli by mělo být jasné, že danou činnost musí hodnotit na individuální úrovni každé žáka – někdo už zvládne, jiný jen částečně, ale výstup by měl být konkrétní a objektivně hodnotitelný.

h) **Vymezování témat učiva podle jiných materiálů**, než jsou vzdělávací obory RVP ZV. U **2 škol** (3,27 %) se vyskytovalo členění obsahu učiva Prv, VI, a Prv podle témat vymezených ve vzdělávacím programu **Obecná škola**. U **1 školy** bylo použito členění TV podle vzdělávacího programu **Základní škola**. U **1 školy** byla témata přírodovědných předmětů jiná než v RVP ZV (zřejmě podle některé dřívější učebnice nebo vlastního členění vyučovacího předmětu učitelem).

***Poznámka:** Dalo by se upozornovat i na další jevy související s osnováním vzdělávacího obsahu, ale základní problémy a trendy při tvorbě učebních osnov v analyzovaných ŠVP jsou zřejmé.*

Příklady vhodného i problematického vymezení učebních osnov z analyzovaných ŠVP jsou uvedeny v **příloze 3**.

Tematické okruhy průřezových témat (PT) zařadilo do učebních osnov ŠVP 56 škol (91,81 %). **5 škol** (8,19 %) zařadilo **PT jen na úrovni školy** (úvodní rozčlenění PT do jednotlivých vyučovacích předmětů a ročníků), propojení s učebními osnovami už nebylo provedeno. **Chyběla tak konkretizace námětů a činností** výuky ve vazbě na obsah PT.

I v případech, kdy byla PT součástí učebních osnov, nebyla specifikace PT vždy zřejmá. **20 škol** (32,78 %) sice **propojilo PT a učební osnovy**, ale jen formou přiřazení **zkratky PT** nebo zopakováním **názvu PT bez další specifikace**. Takové začlenění PT do učebních osnov se jevílo jako **formální**.

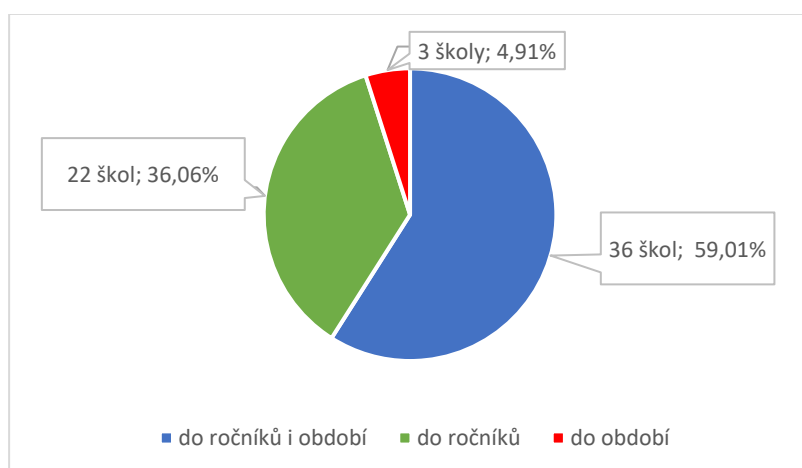
30 škol (49,18 %) zařadilo PT na úrovni **názevů témat a podtémat**. I to se ale jevílo jako formální. Možná byl obsah PT dále rozpracováván v tematických plánech učitelů, ale to nebylo z učebních osnov ŠVP zřejmé.

Jen **6 škol** (9,83 %) zařadilo **podrobnější specifikace PT** propojených s obsahem vyučovacích předmětů.

Příklady začlenění PT do učebních osnov jsou uvedeny v **příloze 4**.

Při analýze ŠVP bylo zkoumáno, kolik škol členilo **vzdělávací obsah** na úrovni **ŠVP do ročníků a do delších časových úseků**. V ŠVP **36 škol** (59,01 %) šlo o **kombinaci** členění obsahu **do ročníků a do delších časových období** (většinou do období vymezených v RVP ZV). Nejčastěji byla do delších časových úseků osnována výuka **VV** na **27 školách** (42,26 %), **PČ** na **19 školách** (31,14 %), **TV** na **14 školách** (22,95 %), **HV** a **Prv**, **VI** a **Přv** na **9 školách** (14,75 %), **ČJ**, **VkO** a **NJ** na **2 školách** (3,27 %). **22 škol** (36,06) členilo obsah důsledně u všech vyučovacích předmětů **do ročníků**.

3 školy (4,91 %) vymezily obsah **všech vyučovacích předmětů jen do delších časových úseků** (do období). Členění obsahu důsledně do období u všech vyučovacích předmětů se jevílo jako **formální**. Očekávané výstupy RVP ZV nebyly rozpracovávány do ročníků a výstupy na úrovni RVP ZV a ŠVP se shodovaly.

Graf 8 – Počty škol, které osnovaly vzdělávací obsah do ročníků, do období nebo kombinovaly oba postupy

5.2.7 Hodnocení výsledků vzdělávání žáků

Část týkající se hodnocení žáků byla při vzniku RVP ZV zařazena do struktury ŠVP jako **reakce** na nové kurikulum a **na změnu přístupu k hodnocení žáků**. Cílem nově pojatého hodnocení se mělo stát (na základě jasných cílů a kritérií) poskytování **zpětné vazby žákům**, tj. informací o tom, jak žák zvládá danou problematiku, jak dokáže zacházet s tím, co si osvojil, v čem se zlepšil, v čem ještě chybí – to vše s konkrétním návodem, jak má žák postupovat, aby nedostatky odstranil. Zpětná vazba měla být co nejčastější. Dalším z cílů hodnocení mělo být:

oslabování vnější motivace žáků – motivace prostřednictvím známek (učení pro známky), která je odborníky považována za škodlivou nejen ve vztahu k učebním výsledkům, ale zejména ve vztahu ke studijním návykům a aspiracím, a naopak **posilování motivace vnitřní**, která je podporována utvářením adekvátního obrazu o žácích, stanovením jasných očekávání, navozováním vzdělávacích potřeb žáků, vhodných sociálních vztahů (klimatu ve třídě), eliminováním nudy a strachu, žákovským vlastním (sebe)hodnocením atd. – viz Manuál (VÚP, 2005b, s. 73)

Hodnocení se mělo nadále vztahovat k dosahování **očekávaných výstupů**. Pravidla pro hodnocení výsledků žáků měla být **vymezena pro celé vzdělávání** v souladu s výchovnými a vzdělávacími strategiemi **na úrovni školy**. V *Manuálu* (VÚP, 2005b) bylo **doporučeno** specifikovat způsoby a kritéria hodnocení i **ve vyučovacích předmětech** ve vazbě na výchovné a vzdělávací strategie na úrovni daných vyučovacích předmětů.

Hodnocení výsledků vzdělávání žáků bylo v analyzovaných ŠVP vymezeno u **46 škol** (75,40 %) ve formě **klasifikačního řádu**! Šlo o velmi rozsáhlé texty přebírané ze školského zákona, vyhlášky o základním vzdělávání a vyhlášky o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. Klasifikační řád má ale ve vazbě na zamýšlené hodnocení žáků řadu nedostatků.¹⁷ Navíc bylo při sledování webových stránek daných škol zřejmé, že řada škol uvádí klasifikační řád jako samostatné dokumenty nebo jako součást jiných materiálů mimo ŠVP.

U **9 škol** (14,75 %) šlo o určité propojení klasifikačního řádu a „vlastních pravidel hodnocení“. Pouze **6 škol** (9,83 %) se pokusilo o vymezení pravidel hodnocení ve výše vymezeném pojetí.

Příklad vhodného pojetí pravidel pro hodnocení žáků na úrovni školy je uveden v **příloze 5**.

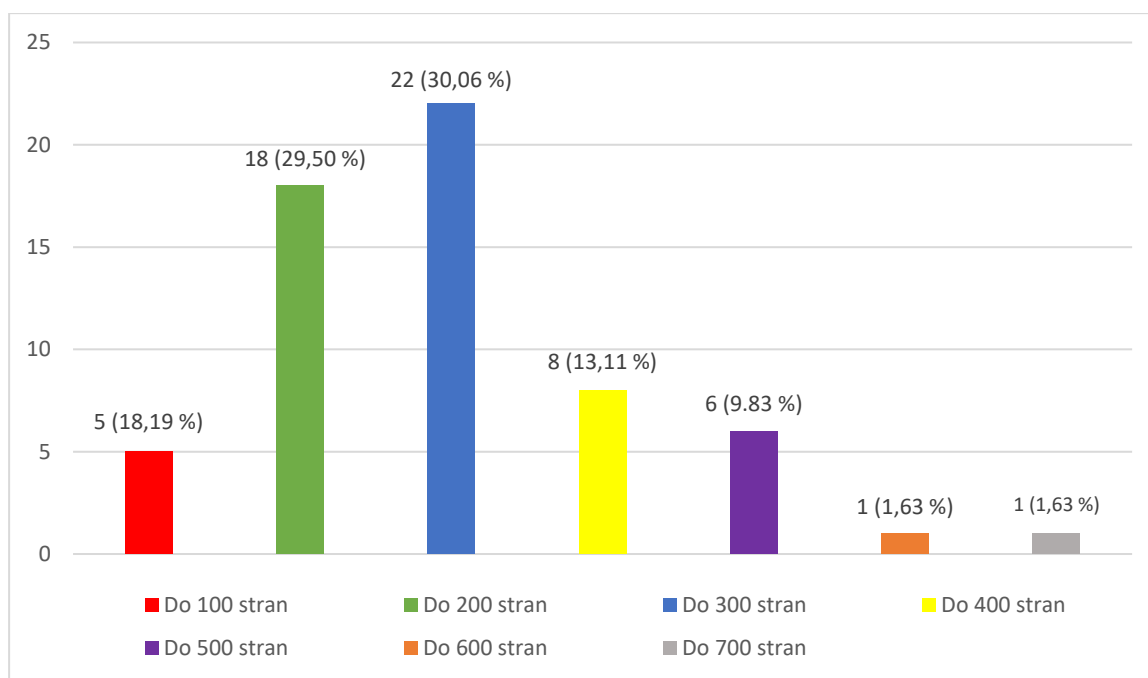
Pravidla a kritéria pro **hodnocení žáků i na úrovni vyučovacích předmětů** byla vymezena v ŠVP **4 škol** (6,55 %). Jen **1 škola** specifikovala pravidla hodnocení **u všech vyučovacích předmětů**.

5.2.8 Další dílčí zjištění vyplývající z analýzy ŠVP

5.2.8.1 Rozsah ŠVP a jeho uspořádání

Zajímavým ukazatelem při analýze byl **rozsah ŠVP** jako základních dokumentů na úrovni škol. **5 ŠVP** (8,19 %) mělo rozsah **do 100 stran**, **18 ŠVP** (29,50 %) **do 200 stran**, **22 ŠVP** (30,06 %) **do 300 stran**, **8 ŠVP** (13,11 %) **do 400 stran**, **6 ŠVP** (9,83 %) **do 500 stran**, **1 ŠVP** (1,63 %) **do 600 stran** a **1 ŠVP** (1,63 %) **do 700 stran**. Nejčastější rozsah ŠVP byl mezi 100 a 300 stranami.

¹⁷ Výstižně na tyto problémy upozorňuje článek Roberta Čapka **Klasifikační řád a jeho nedostatky**. Dostupné na: <https://robertcapek.cz/klasifikacni-rad-a-jeho-nedostatky/>.

Graf 9 – ŠVP podle rozsahu dokumentu

5.2.8.2 Terminologie

30 škol (49,18 %) v textu ŠVP nerozlišovalo pojem **žák** a **dítě**. Nejenže se nerespektovalo vymezení školského zákona, podle něhož se dítě vzdělává v mateřské škole a žák na základní a střední škole, ale libovolně se oba pojmy střídaly, zřejmě aby se jeden z nich neobjevoval v textu častěji.

Podobně se u **21 škol** (34,42 %) nerozlišoval pojem **ročník** (členění žáků do stejných věkových skupin, např. žáci 1. až 9. ročníku dané ZŠ) a **třída** (ve smyslu organizačního členění žáků daného ročníku – žáci tříd 5. ročníku, nebo ve smyslu učebny – místnosti).

Nesprávné byly často i **citace legislativních materiálů**, na něž se odkazovalo, případně se v ŠVP odkazovalo na vyhlášky a zákony, které už byly **zrušeny**.

5.2.8.3 Jazyková a formální úprava ŠVP

Může se to zdát jako nepodstatné, ale u většiny ŠVP bylo poměrně dost jazykových a formálních nesrovnalostí. **Formální problémy** vyplývaly evidentně z malé schopnosti některých učitelek/učitelů pracovat na PC (s textovými a tabulkovými editory) nebo z malé snahy sjednotit formálně text jednotlivých kapitol připravovaných na škole různými lidmi.

Překvapivější byly **jazykové chyby** v analyzovaných ŠVP. Na každé škole je jeden i několik učitelů vyučujících český jazyk, přesto se v textech ŠVP vyskytly mnohé jazykové nepřesnosti: chybějící, nadbytečná či jiná písmena ve slovech, špatné přepisy cizích slov a jmen, neodsazování slov po tečce a čárce, chybějící čárky ve větách a řada dalších jazykových jevů. Dalo by se říci, že jsou to drobnosti, že důležitější je obsah ŠVP, ale jde o **veřejné dokumenty**, které určitým způsobem

reprezentují školu. V tomto kontextu jazykové a formální problémy ŠVP nepůsobily dobře.

5.2.8.4 Využívání vlastního poznámkového aparátu v ŠVP

Ani v jednom ŠVP nebyla zaznamenána přítomnost **vlastních vnitřních poznámek**, které by upřesňovaly nebo vyjasňovaly některé kroky a postupy škol. Jako by se školy bály uchýlit se i minimálně od dané struktury, nebo vložit do ŠVP nějaké své myšlenky či poznámky, které by vedly k projasnění vlastního způsobu přemýšlení o obsahu a využití ŠVP na konkrétní škole. Např. některé školy zařadily očekávané výstupy z RVP ZV mimo tabulaci učebních osnov, ale nekomentovaly, proč k takovému začlenění došlo, jak takový postup prakticky využívá; podobně některé školy zařadily výstupy minimální doporučené úrovně pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření, ale nekomentovaly, proč je zařadily, proč je nerozpracovávají, případně kdy a jak je budou rozpracovávat v IVP. Takových situací je v ŠVP mnohem více.

5.2.8.5 ŠVP ve formátu InspIS

Mezi analyzovanými texty bylo 6 ŠVP (9,83 %)¹⁸, které byly zpracovány v programu **InspIS**. Zde bylo sledováno, v čem a jak se dané ŠVP případně lišily od ŠVP zpracovávaných v jiných programech, tedy zda InspIS vedl školy k „lepší“ podobě ŠVP, případně v čem ano a v čem ne.

Jednoznačně se ukázalo, že **přínosem** InspIS byla **grafická stránka** ŠVP a jasné vymezení **identifikačních údajů**.

Nesporně **kladně** se projevila skutečnost, že v InspIS se utvářely učební osnovy v šabloně **RVP výstupy – ŠVP výstupy – učivo**. V daných ŠVP se tak objevily **všechny očekávané výstupy z RVP ZV** (i s kódy), což usnadnilo kontrolu, zda byly vytvářeny ročníkové (ŠVP) výstupy ke všem očekávaným výstupům RVP ZV.

Kladně bylo možné hodnotit i důsledné **propojení PT s obsahem učebních osnov**, i když vyvstala otázka, zda zařazení PT až za učební osnovy daného ročníku **nebylo** ve svém důsledku **formální**, protože nedošlo k přímému propojení konkrétních ročníkových výstupů a konkrétního obsahu PT.

Problematický se ukázal **rozsah odkazů na PT**. V jednotlivých ŠVP se odkazy v kapitole charakteristika ŠVP pohybovaly od 8 do 54 stran a stejný (případně větší) rozsah se pak přenášel do odkazů v rámci učebních osnov jednotlivých ročníků konkrétních vyučovacích předmětů.

Program InspIS neovlivnil některé **formální odkazy** v řádcích „Výchovné a vzdělávací strategie“ v jednotlivých ročnících všech vyučovacích předmětů. Formálnost byla v tom, že se u VVS uváděly názvy všech KK. Nebylo zaznamenáno, že by se některý vyučovací předmět v některém ročníku nevztahoval k některé KK.

¹⁸ Toto procento zřejmě nevystihuje celkové procentuální zastoupení ŠVP zpracovávaných v InspIS v ČR.

InspIS **neovlivnil** (zřejmě ani nemohl) pasáže, **které vytvářely školy „samostatně“**, tj. kapitoly v částech Charakteristika školy a Charakteristiky ŠVP, Učební plán a Poznámky k učebnímu plánu, v Učebních osnovách pak charakteristiky vyučovacích předmětů, formulace VVS, formulace ročníkových (ŠVP) výstupů. Zde se většinou projevovaly v menší či větší míře **všechny výše uvedené problémy daných částí ŠVP** jako v ŠVP zpracovávaných mimo program InspIS.

6 Souhrn a doporučení

6.1 Souhrn zjištění a závěry

Na základě analýzy ŠVP lze shrnout tato **zjištění**:

- Analyzováno bylo **61 ŠVP** základních škol z 11 krajů ČR.
- **27 škol** (44,26 %) bylo jen **s 1. stupněm**, **34 škol** (55,74 %) bylo **plně organizovaných**.
- Vzorek ŠVP pocházel **ze škol** umístěných poměrně rovnoměrně v obcích s počtem obyvatel **menším než 1000** až po velká města **nad 50 000 obyvatel**.
- Jen **5 % škol upravilo své ŠVP na základě vlastních zjištění a zkušeností**. U ostatních škol nebylo možné jednoznačně zjistit, zda mění své programy jen ve vazbě na revize RVP nebo i v jiných případech.
- **Všechny školy** ve svých ŠVP **dodržely základní strukturu** tohoto dokumentu, rozdíly byly v členění základních částí ŠVP a v rozsahu jednotlivých kapitol.
- **Zpracování úvodních kapitol** (Identifikační údaje, Charakteristika školy a Charakteristika ŠVP) školy zvládly vesměs **na úrovni** odpovídající požadavkům dobrého dokumentu ve smyslu příkladů z Manuálu. Často byly zařazovány i **doporučené údaje**. Dílčí **problémy** se vyskytly v nedodržení některých změn struktury ŠVP, v nezařazení informace o zpracování ŠVP podle RVP ZV (69 % škol), v dataci platnosti ŠVP, ve formálnosti některých údajů (charakteristika pedagogického sboru, dlouhodobé projekty), v nerespektování změn týkajících se vzdělávání žáků se SVP a žáků mimořádně nadaných po úpravě RVP ZV v roce 2016, v obsažnosti a formálnosti vymezení PT atd.
- Jako **značný problém** se ukázalo **vymezení výchovných a vzdělávacích strategií** (VVS) jak na úrovni školy, tak na úrovni vyučovacích předmětů. VVS byly formulovány vhodně na úrovni školy ve 42 % ŠVP, na úrovni vyučovacích předmětů jen v 37 % ŠVP.
- **Přiřazení průřezových témat** (PT) k vyučovacím předmětům na úrovni školy bylo **součástí všech ŠVP**. Mnohdy se ale jevil rozsah zařazení PT jako nadměrný a nedával reálnou šanci na realizaci v daném rozsahu. U řady škol (40 %) pak **nefungovalo propojení PT a učebních osnov**, tj. specifikace PT v jednotlivých ročnících a obsahových tématech vyučovacích předmětů. Zařazení PT se tak opět jevilo jako značně **formální**.
- **Učební plán** byl zařazen **ve všech ŠVP**, některé **dílčí problémy** vycházely z nerespektování změn rámcového učebního plánu, nebo byly výsledkem chybných celkových součtů hodin a součtů v rámci jednotlivých vyučovacích předmětů či ročníků.
- **Nejčastěji posilovanými vyučovacími předměty** z DČD byly **na 1. stupni ČJ a M**, dohromady na ně školy využily téměř 70 % celkového objemu DČD pro daný

stupeň vzdělávání. Nejméně posilovanými vyučovacími předměty na 1. stupni byly TV, PČ a HV. Nejčastěji posilovanými vyučovacími předměty **na 2. stupni byly rovněž ČJ a M** – dohromady bylo využito 30 % celkového rozsahu DČD. Nejméně posilovanými vyučovacími předměty na 2. stupni byly TV, VV a HV.

- **Nové vyučovací předměty** vytvářelo na 1. stupni 5 škol (8,2 %), na 2. stupni nebyly vytvářeny nové vyučovací předměty. 2 školy na 1. i 2. stupni **integrovaly vzdělávací obsahy**. 2 školy (3,2 %) na 1. stupni a 21 škol na 2. stupni (62 % škol s 2. stupněm) vytvářelo **volitelné předměty**.
- Značné **problémy** byly patrné **ve využití poznámek k učebnímu plánu**. Řada škol buď opakovala, co bylo zřejmé z učebního plánu, zároveň nepopsala, co z učebního plánu nevyplývalo. Některé školy se nevyjádřily k integraci obsahů, k přesunům časových dotací, nekomentovaly volitelné předměty a jejich časové dotace atd.
- Jako **jedna z nejproblematictějších se ukázala část týkající se učebních osnov ŠVP**. Zde se vyskytly **problémy na úrovni charakteristik** vyučovacích předmětů (charakteristiky předmětů prostřednictvím vzdělávacích oblastí a oborů); **nesprávného vymezení VVS** (viz výše); **nejasné vazby mezi očekávanými výstupy RVP ZV a ročníkovými výstupy** (vhodně jen u 45 % škol), vymezení obsahu jen prostřednictvím ročníkových výstupů a učiva (39 % škol). 10 % škol vymezilo obsah vzdělávání **jen prostřednictvím učiva**. V učebních osnovách se objevovaly **další dílčí problémy** související s vymezením obsahu v učebních osnovách, které popisuje analýza na s. 32 až 34.
- 59 % škol **kombinovalo členění** učebních osnov **do ročníků i do období**, 36 % škol vymezovalo vzdělávací obsah **důsledně do ročníků**, 5 % škol **do období ve všech vyučovacích předmětech**.
- **75 % škol vymezilo pravidla pro hodnocení žáků ve formě klasifikačního řádu**. Většinou šlo o velmi rozsáhlé a formální texty. U 15 % škol byla zaznamenána určitá kombinace klasifikačního řádu a vlastních pravidel hodnocení, 10 % škol se pokusilo o vymezení vlastních pravidel hodnocení. 6 % škol uvádělo pravidla pro hodnocení i na úrovni vyučovacích předmětů, i když ne důsledně u všech vyučovacích předmětů.
- V řadě ŠVP se vyskytly **terminologické, jazykové a formální nedostatky**.

Na základě výše uvedených zjištění lze formulovat tyto **závěry**:

- Při analýze šlo o **vzorek ŠVP**, který pokryl většinu krajů, škol z různě velkých sídel i škol různé velikosti. Přestože nešlo o zcela standardizovaný výběr, zjištěné **problémy a trendy** ve zpracování analyzovaných ŠVP **zřejmě odpovídají** problémům a trendům většiny ŠVP.
- Analyzované **ŠVP byly zpracovány na různé úrovni**. Přibližně **10 % ŠVP** vykázalo značnou kvalitu, nebo byly jen s **malými problémy**. **12 % ŠVP** bylo možné

považovat za dokumenty se **značnými problémy** v obsahu i zpracování. Ostatních **78 % ŠVP** bylo možné označit za **standardně zpracované** dokumenty s většími či menšími problémy, vždy však s nějakým podstatnějším problémem v některé části ŠVP.

- Ukázalo se, že na řadě škol zřejmě **nefunguje týmová spolupráce** při vytváření a úpravách ŠVP. Jednotlivé části ŠVP (především učební osnovy jednotlivých vyučovacích předmětů) byly **zpracovávány v rámci ŠVP různě** jak po stránce obsahové, tak formální.
- Z analyzovaných ŠVP vyplynulo, že **některé pojmy, části RVP ZV i ŠVP nebyly** dosud na úrovni školy **ujasněny** a školám nebylo zřejmé, jak zpracovat některé části ŠVP (a proč právě takto) – především výchovné a vzdělávací strategie, ročníkové výstupy v učebních osnovách, pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků aj.
- Mnohé části ŠVP byly pojímány značně **formálně** a zřejmě se s nimi učitelé průběžně nepracovali. Bylo obtížné si představit, jak jsou takto vymezené části ŠVP převáděny do plánů výuky na úrovni tematických plánů a do příprav pro každodenní výuku hodin a jak jsou vyhodnocovány jejich efekty.
- Bylo možné doložit, že některé školy **nereagovaly na dílčí revize RVP ZV**. Je otázka, co bylo důvodem tohoto stavu (nedostatečná informovanost, chyběl na škole člověk, který by změn sledoval a dával je na vědomí ostatním, změny nebyly dostatečně vysvětleny, vyčkávání na další změny, aby se úprava provedla najednou atd.).
- Při analýze struktury ŠVP bylo zjištěno, že **změny ve struktuře ŠVP** pro základní vzdělávání **nejsou adekvátně přenášeny i v RVP ZŠS** a v navazujících **RVP pro gymnázia**.

6.2 Doporučení pro tvorbu modelových ŠVP

Pro tvorbu modelových ŠVP v rámci „velké revize“ RVP ZV lze **doporučit**:

- Při úpravě RVP ZV zvažovat a **zdůvodňovat**, co je **podstatné pro vymezení rámce vzdělávání**. Do jaké míry ovlivní jednotlivé změny RVP ZV samotný ŠVP. Jak budou tyto změny přínosné pro proces vzdělávání na školách a jaký bude jejich praktický dopad (efekt) do každodenního života žáků (KK, strukturace obsahu, PT, hodnocení atd.). Tedy **jak se změny RVP ZV promítnou do ŠVP** a do **myšlení a jednání učitelů**. Zda budou učitelé schopni (ochotni) je zprostředkovat žákům. Jinak řečeno, zda změny podpoří aktivitu učitelů nebo ji omezí (utlumí).
- Zvažovat při úpravě RVP ZV, co je důležité pro celkové pojetí vzdělávání a **co je podstatné pro obsah ŠVP**. Co musí být součástí ŠVP, aby šlo o jasný dokument, který má smysl, svou logiku a bude maximálně navozovat přemýšlení o efektivním vzdělávání na jednotlivých školách.

- ŠVP by mělo zřejmě ve vazbě na upravený RVP ZV **obsahovat část informační** (základní data o škole a ŠVP, vize a cíle školy ve vzdělávání; základní přístupy ke vzdělávání žáků včetně žáků se SVP a žáků mimořádně nadaných, informace o podmínkách pro vzdělávání, základní obrysy spolupráce se zákonnými zástupci a místní komunitou aj.) a **část obsahovou a organizační** (učební plán s volbou vyučovacích předmětů, s distribucí hodinové dotace do ročníků a vyučovacích předmětů ve vazbě na rámcový učební plán RVP ZV a obsah vzdělávacích oborů (okruhů); učební osnovy se základním a rozvíjejícím obsahem rozpracovaným do ročníků, včetně integrací obsahů a vymezení volitelných předmětů; specifické postupy ve vyučovacích předmětech (strategie, postupy, individualizace výuky, způsoby hodnocení výsledků žáků vzhledem k obsahu daného vyučovacímho předmětu); vazby na KK a PT – závisí na konečném pojetí KK a PT a celkové struktuře revidovaného RVP ZV.
- Vhodná by byla zřejmě i **informace o navazujících postupech školy** při dalším plánování, realizaci a hodnocení výuky. Učitelé (školy) mohou k těmto činnostem přistupovat různě, o to **více** by taková část mohla vypovědět **o způsobech vzdělávání na dané škole.**
- Zvážit, **co nemusí být nutně součástí ŠVP**, ale může školám usnadnit přemýšlení o vzdělávání (škola by mohla začlenit v podobě, která jí vyhovuje, nebo nemusí začlenit), např. informace, které se rychle mění, jsou každoročně aktualizovány a je možné odkázat na aktuální stav na webu školy; informace obsažené v zákonech a jiných legislativních dokumentech aj. Je třeba **zvažovat především pasáže** a jejich pojetí, **které v současnosti vedou k formálnímu obsahu ŠVP.**
- Připravit **modely ŠVP** ve formě **samostatných částí (modulů) ŠVP** i ve **variantách** (pro různé typy a podmínky škol, pro nezbytné či obsáhlejší pojetí některých vyučovacích předmětů), které by bylo možné **skládat** do uceleného ŠVP, **dotvářet a komentovat** podle měnící se situace na škole a průběžného hodnocení vzdělávání žáků atd. Součástí by měl být i **pomocný aparát vazeb a vztahů jednotlivých částí** – např.: když použiji tento model pro daný typ školy takto, je třeba další část(i) ŠVP navázat tímto způsobem.
- Pojmout modelový **ŠVP** jako dokumentem, který bude především **podkladem** pro další plánování a realizaci výuky, tedy **pro práci učitelů**. Měl by přinášet i příklady způsobů zacházení s **komentáři k textu ŠVP** (poznámky, vysvětlení), které by zpřístupňovaly zamýšlené způsoby práce učitelů dané školy se žáky a vytvářely tak možnost lépe pochopit ŠVP i pro další zájemce – zákonné zástupce (tedy „zákazníky“ vzdělávací služby státu), ČŠI atd.
- Připravit na základě upraveného RVP ZV a modelové (modulové) struktury ŠVP **metodický text**, vysvětlující jednotlivé **části, pojmy a vztahy v RVP ZV a ŠVP**, které je nutné dobře znát a chápat pro využití modelových příkladů ŠVP. Školy se už nebudou moci řídit současným Manuálem pro tvorbu ŠVP, ale budou muset

vycházet z **nových metodických materiálů**, které budou **akceptovat pozměněný obsah RVP ZV a možnosti nabízené v modelovém ŠVP**.

- **Metodická podpora** bude důležitá i proto, že s některými podklady pro plánování a realizaci výuky se (zatím) počítá jen v metodické podpoře (výstupy pro vzdělávání žáků se SVP a žáků nadaných atd.).
- **Aktivizace** pedagogických sborů a jednotlivých učitelů bude stát na některých **inovovaných** či **nově utvářených přístupech**. To bude vyžadovat **nové příklady** řešení daných postupů a situací. Zde opět vyvstává otázka: Jak moc měnit kurikulum a naopak jak hodně se soustředit na metodickou podporu směřující ke změně myšlení učitelů, k jejich spolupráci, k odstranění formalismu v přípravě i realizaci výuky, k aktivnímu hodnocení vlastní práce, k aktivizaci žáků atd.
- Při změně struktury ŠVP pro základní vzdělávání počítat s adekvátními změnami i ve strukturách ŠVP v dalších RVP.

7 Přílohy

7.1 Příloha 1 – Co je smyslem ŠVP

1. vytvořit si společnou vizi, představu o dobrém (lepší) vzdělávání na škole – bez formalismu, kompilací, pravdivou, reálnou, které škola věří, kterou zvládne, která školu posune někam dál k lepším výsledkům; vytvořit společnou představu, která umožní svobodně přemýšlet o nejvhodnější podobě vzdělávání na škole;
2. pracovat a rozhodovat v týmu – propojit úsilí a zkušenosti jednotlivých učitelů; koordinovat společnou práci, společné nápady; mít představu (dohodu) o společném postupu při působení na žáky, rodiče, partnery; společně rozhodovat o postupu, který ověříme a budeme dále korigovat; možnost společné projednávat a promýšlet úkoly; odlišné představy o vzdělávání, měly by se ale odrazit v diskusích o podobě ŠVP a jeho realizaci;
3. identifikovat se s programem – chápat ŠVP jako program naší školy – „můj“ program; program, kterému rozumíme, věříme, cítíme za něj odpovědnost; program, který nám nikdo nenadiktoval, mohli jsme do něj vnést co nejvíce svého;
4. vytvářet evaluační a sebeevaluační kulturu – vytvářet jasná a předem formulovaná společná kritéria a nástroje pro hodnocení vlastní práce; zlepšovat se, vzájemně si radit, provádět vzájemné hospitace; využít vzájemnou důvěru při trvalé práci s ŠVP; hledat cesty ke zlepšení výuky na základě poznání vlastních chyb, neznalostí či nesplněných úkolů; koordinovat hodnocení žáků; vzájemně se ocenit;
5. procházet trvalou reflexí a sebereflexí vlastní i společné práce – objektivně program hodnotit, bez příkras a iluzí, bez zbytečných sankcí, na základě společných diskusí;
6. využívat invenci, nápady, aktivitu – vzdělávat se a předávat si zkušenosti; poskytnout své poznání jiným; rozvíjet pedagogickou profesionalitu;
7. podpořit sebevědomí a sebedůvěru – uvědomovat si, že jsme schopní, že umíme, chceme; jsme schopni a ochotni se dohodnout, naslouchat si, respektovat se;
8. vytvořit program „na míru“ (v mezích daného rámce) – profilovat vzdělávání podle podmínek školy, zkušeností učitelů, složení a zájmu žáků, tradic školy, záměrů regionu; odbourávat alibismus; nepodceňovat svou pedagogickou odpovědnost;
9. rozvíjet transparentnost vzdělávání na škole – vytvářet otevřený program, s jasnou strukturou a obsahem, v graficky přívětivé podobě; srozumitelný pro učitele i veřejnost; program, který jsme schopni vysvětlit a obhájit;
10. propagovat vlastní práci – nebát se propagovat program a vlastní práci, vůči rodičům, zřizovateli, jiným školám a nabízet službu pro veřejnost v plném rozsahu.

Podkladový text autora v rámci specializačního studia „Kordinátor ŠVP“ realizovaného NIDV v cyklech 2016–2017 a 2018–2019.

7.2 Příloha 2 – Ukázky zpracování výchovných a vzdělávacích strategií v analyzovaných ŠVP

Příklad 1

Vhodné vymezení VVS – na úrovni školy i vyučovacích předmětů, kdy jde o postupy z pozice učitelů

Výchovné a vzdělávací strategie školy

Kompetence k učení – motivace pro celoživotní učení

- Během výuky klademe důraz na čtení s porozuměním, práci s textem, vyhledávání informací.
- Individuálním přístupem k žákům maximalizujeme jejich šanci prožít úspěch.
- Navozujeme práci v motivujícím prostředí s přiměřeným učivem a použitím vhodných metod, které podporují zvědavost žáků.
- Uplatňujeme motivační hodnocení a vedeme žáky k sebehodnocení.
- Umožňujeme žákům ve vhodných případech realizovat vlastní nápady, podněcujeme jejich tvořivost.
- Zapojujeme žáky do různých soutěží.
- Zadáváme žákům vhodné domácí úkoly, vedeme žáky k samostatné i týmové práci.
- Vytvářet takové výukové situace, v nichž má žák radost z učení pro samotné učení a pro jeho další přínos.
- Vedeme žáky k využití digitálních technologií při učení.

Výchovné a vzdělávací strategie v českém jazyce

Kompetence k učení

- Vedeme žáky k pochopení významu mateřského jazyka jako nástroje vzájemné komunikace (dorozumění) a celoživotního učení.
- Podporujeme u žáků dlouhodobý vztah ke čtení – vytváříme prostor pro výběr knih a textů, pro pravidelné čtení a diskuse o přečteném.
- Předkládáme žákům různé texty a rozvíjíme jejich schopnost číst s porozuměním, vedeme je k vyhledávání důležitých informací a porozumění jejich významu.
- Motivujeme žáky k vytváření vlastních literárních textů, ke schopnosti číst a přednášet texty na veřejnosti a k účasti na literárních soutěžích.

....

Ukázka z ŠVP č. 40

Příklad 2

Ne zcela jednotné vymezení VVS – výchovné a vzdělávací strategie jsou vymezeny jako postupy učitele a současně jako činnosti (reakce) žáků

Výchovné a vzdělávací strategie v českém jazyce

Český jazyk
Kompetence k učení: <ul style="list-style-type: none">• učitel vede žáky ke stálému zdokonalování čtení• učitel vytváří podmínky pro získávání dalších potřebných informací• učitel stanovuje dílčí vzdělávací cíle v očekávaných výstupech• učitel motivuje žáky k aktivnímu zapojování se do vyučovacího procesu
Kompetence k řešení problémů: <ul style="list-style-type: none">• žáci navrhnou různá řešení problémů, dokončí úkoly a zdůvodní své závěry• žáci si vzájemně radí a pomáhají• učitel hodnotí práci žáků způsobem, který jim umožňuje vnímat vlastní pokrok
Kompetence komunikativní: <ul style="list-style-type: none">• učitel vede žáky k výstižnému a kultivovanému projevu• žáci jsou vedeni k prezentování svých myšlenek a názorů
Kompetence sociální a personální: <ul style="list-style-type: none">• učitel organizuje práci ve skupinách, aby žáci spolupracovali při řešení problémů• učitel vede žáky k prezentaci svých myšlenek a názorů a k vzájemnému respektu• učitel vytváří příležitosti pro relevantní komunikaci mezi žáky• žáci respektují pokyny pedagogů
Kompetence občanské: <ul style="list-style-type: none">• učitel využívá literatury naučné i vědecké k vytváření postoje k přírodě, k životnímu prostředí• žáci zvládnou komunikaci i ve vyhraněných situacích• pro žáky s postižením jsou k dispozici vhodně přizpůsobené pracovní materiály

Ukázka z ŠVP č. 31

Příklad 3

Ne zcela vhodné vymezení – VVS na úrovni školy jsou vymezeny tak, že není jasné, zda jde o VVS z pozice učitele nebo o postupy žáků. Navíc se VVS na úrovni školy vztahují jen k životnímu prostředí (environmentální výchově).

Výchovné a vzdělávací strategie	
Kompetence k učení	<ul style="list-style-type: none">• získávání samostatných informací o nových poznatcích v oblasti přírody a EV• posuzování věrohodnosti informací a jejich zpracování z hlediska důležitosti a objektivity, jejich využívání k dalšímu učení a vytváření postojů a hodnot ve vztahu k ŽP• uvažování o propojení problematiky poznání přírodních dějů a souvislostí s běžným životem a motivaci pro další učení• utváření představy o procesech probíhajících v přírodě na základě vlastního pozorování
Kompetence k řešení problémů	<ul style="list-style-type: none">• využívání poznatků získaných v jiných oborech při řešení problematiky týkající se fungování přírody a EV• hodnocení různých postupů práce vedoucí k ochraně přírody a odhadování rizik s nimi spojených• porovnávání odborných názorů, mediálních tvrzení a vlastních poznatků s ohledem na praktický život• formulování problémů týkajících se jeho přírodovědného a environmentálního vzdělávání i ve vztahu k běžnému životu

Ukázka z ŠVP č. 51

Příklad 4

Nevhodné vymezení – místo VVS jsou uváděny dílčí klíčové kompetence převzaté z RVP ZV.

Výchovné a vzdělávací strategie	
Kompetence k učení	<p>Na konci základního vzdělávání žák:</p> <ul style="list-style-type: none">• vybírá a využívá pro efektivní učení vhodné způsoby, metody a strategie, plánuje, organizuje a řídí vlastní učení, projevuje ochotu věnovat se dalšímu studiu a celoživotnímu učení• vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá v procesu učení, tvůrčích činnostech a praktickém životě• operuje s obecně užívanými termíny, znaky a symboly, uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a na základě toho si vytváří komplexnější pohled na matematické, přírodní, společenské a kulturní jevy• samostatně pozoruje a experimentuje, získané výsledky porovnává, kriticky posuzuje a vyvozuje z nich závěry pro využití v budoucnosti• poznává smysl a cíl učení, má pozitivní vztah k učení, posoudí vlastní pokrok a určí překážky či problémy bránící učení, naplánuje si, jakým způsobem by mohl své učení zdokonalit, kriticky zhodnotí výsledky svého učení a diskutuje o nich
Kompetence k řešení problémů	<p>Na konci základního vzdělávání žák:</p> <ul style="list-style-type: none">• vnímá nejrůznější problémové situace ve škole i mimo ni, rozpozná a pochopí problém, přemýšlí o nesrovnalostech a jejich příčinách, promyslí a naplánuje způsob řešení problémů a využívá k tomu vlastního úsudku a zkušeností• vyhledá informace vhodné k řešení problému, nachází jejich shodné, podobné a odlišné znaky, využívá získané vědomosti a dovednosti k objevování různých variant řešení, nenechá se odradit případným nezdarem a vytrvale hledá konečné řešení problému• <i>atd.</i>

Ukázka z ŠVP č. 60

7.3 Příloha 3 – Ukázky zpracování učebních osnov v analyzovaných ŠVP

Příklad 1

Vhodné vymezení učebních osnov, které jsou vytvářeny ve vazbě: Očekávané výstupy z RVP ZV – Školní výstupy – Učivo – Přesahy a vazby. Jsou zde zcela zřejmé návaznosti mezi úrovní RVP ZV a ŠVP. Lze sledovat, zda byly rozpracovány všechny očekávané výstupy, jaké je vybráno učivo k jejich osvojování, jaké jsou vazby na PT (podrobné vymezení PT je mimo tabulaci) a další vyučovací předměty.

Předmět: Český jazyk			Ročník: 1.
Očekávané výstupy z RVP ZV	Školní výstupy	Učivo	Přesahy a vazby (mezipředmětové vztahy, průřezová témata)
			OSV/1,6,8; ETV
Komunikační a slohová výchova			
ČJL-3-1-01 plynule čte s porozuměním texty přiměřeného rozsahu a náročnosti	<ul style="list-style-type: none"> Vyhledává písmena a slabiky v textu Rozlišuje pojmy stránka, článek, nadpis, řádek, písmeno, slovo, věta Orientuje se v textu slabikáře Provádí přípravná cvičení sluchová a zraková Správně čte slabiky Čte jednotlivé věty plynule a s porozuměním Čte slova ve sloupečcích a řádcích 	<ul style="list-style-type: none"> Technika čtení – čtení pozorné, plynulé, orientace v textu Článek, nadpis, řádek 	M – počet slabik, slov, řádků, stránek HV – sluchová cvičení, vokální činnosti
ČJL-3-1-02 porozumí pokynům písemným nebo mluveným přiměřené náročnosti	<ul style="list-style-type: none"> Naslouchá ostatním pozorně, soustředěně, nevstupuje druhému do řeči Reaguje vhodnými otázkami 	<ul style="list-style-type: none"> Naslouchání praktické, věcné 	
ČJL-3-1-04 pečlivě vyslovuje, opravuje svou nesprávnou výslovnost	<ul style="list-style-type: none"> Vyslovuje pečlivě a opravuje nesprávnou výslovnost 	<ul style="list-style-type: none"> Artikulování, srozumitelné mluvení, logopedické říkanky 	Všechny předměty
ČJL-3-1-05 v krátkých mluvených projevech správně dýchá a volí vhodné tempo řeči	<ul style="list-style-type: none"> Testuje si správné dýchání 	<ul style="list-style-type: none"> Základy techniky mluveného projevu – dýchání, tvoření hlasu 	Hv – dechová cvičení

Ukázka z ŠVP č. 20

Příklad 2

Méně vhodné vymezení učebních osnov, kde jsou očekávané výstupy z RVP ZV vymezeny mimo tabulaci učebních osnov. V této situaci je návaznost mezi očekávanými výstupy a ročníkovými (školními) výstupy volná (nejasná). Je nesnadné sledovat, který ročníkový výstup navazuje na konkrétní očekávaný výstup a zda jsou rozpracovány všechny očekávané výstupy z RVP ZV.

JAZYKOVÁ VÝCHOVA

Očekávané výstupy – 1. období

žák

- ČJL-3-2-01 rozlišuje zvukovou a grafickou podobu slova, člení slova na hlásky, odlišuje dlouhé a krátké samohlásky
- ČJL-3-2-02 porovnává významy slov, zvláště slova opačného významu a slova významem souřadná, nadřazená a podřazená, vyhledá v textu slova příbuzná
- ČJL-3-2-03 porovnává a třídí slova podle zobecněného významu – děj, věc, okolnost, vlastnost
- ČJL-3-2-04 rozlišuje slovní druhy v základním tvaru
- ČJL-3-2-05 užívá v mluveném projevu správné gramatické tvary podstatných jmen, přídavných jmen a sloves
- ČJL-3-2-06 spojuje věty do jednodušších souvětí vhodnými spojkami a jinými spojovacími výrazy
- ČJL-3-2-07 rozlišuje v textu druhy vět podle postoje mluvčího a k jejich vytvoření volí vhodné jazykové i zvukové prostředky
- ČJL-3-2-08 odůvodňuje a píše správně: *i/y* po tvrdých a měkkých souhláskách *i* po obojetných souhláskách ve vyjmenovaných slovech; *dě, tě, ně, ú/ů, bě, pě, vě, mě* – mimo morfologický šev; velká písmena na začátku věty a v typických případech vlastních jmen osob, zvířat a místních pojmenování

LITERÁRNÍ VÝCHOVA

Očekávané výstupy – 1. období

žák

- ČJL-3-3-01 čte a přednáší z paměti ve vhodném frázování a tempu literární texty přiměřené věku
- ČJL-3-3-02 vyjadřuje své pocity z přečteného textu
- ČJL-3-3-03 rozlišuje vyjadřování v próze a ve verších, odlišuje pohádku od ostatních vyprávění
- ČJL-3-3-04 pracuje tvořivě s literárním textem podle pokynů učitele a podle svých schopností

....

Český jazyk 1. ročník

Výstupy	Učivo	Průřezová témata
<p>žák</p> <ul style="list-style-type: none"> • skládá a rozkládá slova podle sluchu • poznává jednotlivá písmena abecedy ve vztahu jim odpovídajícím hláskám, rozlišuje písmeno tiskací a psací, skládá a čte všechny druhy slabik • skládá a čte všechny druhy slov, skládá a čte jednoduché věty • respektuje základní komunikační pravidla v rozhovoru • pečlivě vyslovuje a opravuje výslovnost • plynule čte slova ve větách, rozlišuje je sluchem i zrakem • správně odpovídá na kontrolní otázky • rozpozná členění textů, ví, jak se čte tečka, čárka, otazník, vykřičník • naslouchá pohádkám, příběhům, vypráví podle obrázkové osnovy • dramatizuje • recituje básničky, zná říkadla, rozpočítadla • popisuje své zážitky • porozumí mluveným pokynům přiměřené složitosti • v krátkých mluvených projevech správně dýchá a volí vhodné tempo řeči • rozlišuje věty, slova, slabiky a hlásky • spisovně se vyjadřuje z hlediska slovní zásoby, gramatické správnosti a kultury mluveného projevu odpovídajících možnostem žáka 1. ročníku 	<p>Mluvnice:</p> <ul style="list-style-type: none"> • písmena malá, velká, tiskací, psací • slabiky • slova s písmeny ě – dě, tě, ně, bě, pě, vě, mě • slova se skupinami di, ti, ni, dy, ty, ny • uspořádání slov ve větě, interpunkční znaménka • délka samohlásek <p>Čtení a literární výchova:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozvoj fonetického sluchu, sluchová syntéza, analýza • hlasité čtení jednoduchých vět se správnou intonací, srozumitelné mluvení, artikulace • spisovně se vyjadřuje • nadpis, článek, řádek, odstavec • poslech, vyprávění, dramatizace, recitace • prosba, poděkování, omluva, blahopřání, pozdrav, oslovení • uvědomělé čtení 	<p>OSV</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozvoj schopností poznávání - rozvíjení vztahu ke vzdělání - mezilidská komunikace <p>MKV</p> <ul style="list-style-type: none"> - lidské vztahy <p>MV</p> <ul style="list-style-type: none"> - vnímání mediálních sdělení

Ukázka z ŠVP č. 18

Příklad 3

Méně vhodné vymezení učebních osnov, kde jsou uvedeny „Očekávané výstupy“, ale nejedná se o výstupy z RVP ZV. Jde o jejich upravené části očekávaných výstupů z RVP ZV. V této situaci je návaznost mezi očekávanými výstupy RVP ZV a uvedenými „očekávanými výstupy“ nejasná. Je nesnadné sledovat, který uvedený výstup navazuje na konkrétní očekávaný výstup z RVP ZV a zda jsou rozpracovány všechny očekávané výstupy. Nejsou uvedeny vazby na PT.

1. ročník

Komunikační a slohová výchova

Očekávané výstupy	Učivo
<ul style="list-style-type: none">• čte a rozumí textu přiměřenému svému věku• dovede reagovat na mluvené pokyny vhodné pro daný věk• vybere a aplikuje vhodné komunikační prostředky a výrazy• dbá na správnou výslovnost• v krátkém mluveném projevu dodržuje tempo řeči a správné dýchání• v běžných školních i mimoškolních situacích využívá verbálních a nonverbálních komunikací• srozumitelně vyjádří svoji zkušenost• dodržuje čitelnost psaného projevu při zachování základních hygienických a pracovních návyků• zvládá psaní v přirozené velikosti a dodržuje sklon písma, kontroluje vlastní písemný projev, dbá na správnost písmen a slabik• dovede seřadit ilustrace podle děje	Umělecké a populární texty – rozvoj čtenářských dovedností Komunikační situace – omluva, žádost, vzkaz, pozdrav, prosba Základy techniky mluveného projevu (dýchání, tvoření hlasu, výslovnost) Zdvořilostní obraty Naslouchání – praktické naslouchání (zdvořilé, vyjádření kontaktu s partnerem), Věcné naslouchání (pozorné, soustředěné, aktivní-zaznamenat slyšené) Užívá správně slovní přízvuk a intonaci Přednes krátkých básní, říkadel, rozpočítadel Dramatizace pohádek a běžných životních situací Správné sezení, držení tužky a pera, umístění sešitu a jeho sklon, hygiena zraku Automatizace psacího projevu Písemný projev – základní hygienické návyky (správné sezení, držení psacího náčiní, umístění sešitu a jeho sklon, hygiena zraku, zacházení s grafickým materiálem) Vyprávění krátkého příběhu, pohádky podle obrázků
Průřezová témata	Přesahy do jiných předmětů
	Člověk a jeho svět – 1. ročník Lidé kolem nás Pracovní činnosti – 1. ročník Práce s drobným materiálem

Ukázka z ŠVP č. 9

Příklad 4

Nevhodný příklad vymezení učebních osnov, kdy jsou učební osnovy vymezeny jen ve formě překopírovaných očekávaných výstupů z RVP ZV a učiva. Rovněž PT jsou ve formě odkazů na témata vymezená mimo tabulaci učebních osnov (viz i dále v příloze 7.4).

TĚLESNÁ VÝCHOVA

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY Z RVP NA KONCI 1. OBDOBÍ

Žák

T1 – spojuje pravidelnou každodenní pohybovou činnost se zdravím a využívá nabízené příležitosti

T2 – zvládá v souladu s individuálními předpoklady jednoduché pohybové činnosti jednotlivce nebo činnosti prováděné ve skupině, usiluje o jejich zlepšení

T3 – spolupracuje při jednoduchých týmových pohybových činnostech a soutěžích

T4 – uplatňuje hlavní zásady hygieny a bezpečnosti při pohybových činnostech ve známých prostorách školy

T5 – reaguje na základní pokyny a povely k osvojované činnosti a její organizaci

Očekávané výstupy	Učivo	PT
ČINNOSTI OVLIVŇUJÍCÍ ZDRAVÍ	TĚLESNÁ VÝCHOVA 1. ROČNÍK	
T1	<i>význam pohybu pro zdraví</i> příprava organismu – příprava před pohybovou činností, uklidnění po zátěži zdravotně zaměřené činnosti – správné držení těla, správné dýchání; průpravná, kompenzační, relaxační a jiná zdravotně zaměřená cvičení cvičení rozvíjející rychlost, vytrvalost, sílu, pohyblivost, koordinaci pohybu	OSV1 OSV2 OSV3
T4	<i>hygienu při TV</i> – vhodné sportovní oblečení a obuv pro pohybové aktivity, dodržování hlavních zásad hygieny při sportování v tělocvičně, na hřišti, ve vodě <i>bezpečnost při pohybových činnostech</i> – organizace a bezpečnost cvičebního prostoru, bezpečnost v šatnách, bezpečná příprava a ukládání náradí, náčiní	OSV3

Ukázka z ŠVP č. 16

7.4 Příloha 4 – Ukázky začlenění PT do učebních osnov v analyzovaných ŠVP

Příklad 1

Nejpodrobněji a nejkonkrétněji jsou PT zařazována v ŠVP tvořených ve formátu InspIS. I když je otázka, zda zařazení PT za tabulku učebních osnov je výhodou (dává možnost učitelům dále s obsahem pracovat a vytvářet konkrétní vztahy), nebo nevýhodou (vede k vymezení, s nímž se dále nemusí aktivně pracovat).

RVP výstupy	ŠVP výstupy	Učivo
ČJL-3-1-01 plynule čte s porozuměním texty přiměřeného rozsahu a náročnosti	čte s porozuměním texty přiměřeného rozsahu a náročnosti	přípravné období pro výuku čtení a psaní, přechod od plynulého slabikování k plynulému čtení s porozuměním textu, sluchové vnímání
ČJL-3-1-02 porozumí písemným nebo mluveným pokynům přiměřené složitosti	porozumí písemným nebo mluveným pokynům přiměřené složitosti	cvičení orientace v prostoru, pravolevá orientace
ČJL-3-1-03 respektuje základní komunikační pravidla v rozhovoru	dodržuje pravidla slušného chování, vyjadřuje se slušně, neskáče druhým do řeči, zdraví, děkuje	slušné chování mezi žáky a k učiteli
ČJL-3-1-04 pečlivě vyslovuje, opravuje svou nesprávnou nebo nedbalou výslovnost	pracuje podle zadání s textem, orientuje se v textu	rýmy, pohádky
ČJL-3-1-05 v krátkých mluvených projevech správně dýchá a volí vhodné tempo řeči	spojuje věty do jednodušších souvětí	sluchová analýza a syntéza otevřených a uzavřených slabik
ČJL-3-1-06 volí vhodné verbální i nonverbální prostředky řeči v běžných školních i mimoškolních situacích	navazuje vhodným způsobem kontakty se spolužáky, učiteli	vyprávění zážitků z běžného života, dotaz, žádost, prosba
ČJL-3-1-07 na základě vlastních zážitků tvoří krátký mluvený projev	vytváří krátkou větu, dbá na správný slovosled a spisovnost	vyprávění zážitků z běžného života, reprodukce textu, filmu
ČJL-3-1-08 zvládá základní hygienické návyky spojené se psaním	zvládá základní hygienické návyky spojené se psaním	rozvoj jemné motoriky, uvolňování ruky
ČJL-3-1-09 píše správné tvary písmen a číslic, správně spojuje písmena i slabiky; kontroluje vlastní písemný projev	píše velká písmena na začátku věty	poznávání písmen abecedy
ČJL-3-3-03 rozlišuje vyjadřování v próze a ve verších, odlišuje pohádku od ostatních vyprávění	rozlišuje vyjadřování v próze a ve verších, odlišuje pohádku od ostatních vyprávění	recitace, dramatizace, vyprávění

RVP výstupy	ŠVP výstupy	Učivo
ČJL-3-2-01 rozlišuje zvukovou a grafickou podobu slova, člení slova na hlásky, odlišuje dlouhé a krátké samohlásky	rozlišuje zvukovou a grafickou podobu slova; člení slova na hlásky, dělí slova na slabiky, odlišuje dlouhé a krátké samohlásky, určí slabičnou a hláskovou stavbu slova	čtení slov se shlukem souhlásek na konci slova, slova složená ze souhlásek (čtení a psaní), vyhledávání dlouhých slabik
ČJL-3-2-06 spojuje věty do jednodušších souvětí vhodnými spojkami a jinými spojovacími výrazy	vypráví jednoduchý příběh jednoduchými větami a souvětími	práce s intonací ve větě
ČJL-3-3-01 čte a přednáší z paměti ve vhodném frázování a tempu literární texty přiměřené věku	čte a přednáší z paměti	práce s hádankami, říkadly, básničkami
ČJL-3-3-02 vyjadřuje své pocity z přečteného textu	vyjadřuje své pocity z přečteného textu; stručně reprodukuje přečtený text	pozornost při poslechu vypravování, hodnocení, dojmy, pocity, převyprávění
ČJL-3-3-04 pracuje tvořivě s literárním textem podle pokynů učitele a podle svých schopností	pracuje tvořivě s literárním textem podle pokynů učitele a podle svých schopností (např. dokončení textu, dramatizace textu)	poslech pohádek (např. Špalíček, J. Žáček)
Průřezová témata, přesahy, souvislosti		
ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA – Vztah člověka k prostředí		
vztah člověka k přírodě a životnímu prostředí (využití vhodných textů)		
MEDIÁLNÍ VÝCHOVA – Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení		
využití médií ke kvalitní zábavě a naplnění volného času (četba dětských časopisů)		
MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA – Etnický původ		
výchova ke schopnosti komunikovat a žít s příslušníky jiných národů		
OSOBNOSTNÍ A SOCIÁLNÍ VÝCHOVA – Komunikace		
podpora komunikativnosti; výchova ke schopnosti empatie, motivace k ohleduplnosti		
OSOBNOSTNÍ A SOCIÁLNÍ VÝCHOVA – Rozvoj schopností poznávání		
cvičení orientace v prostoru, pravolevá orientace, rozvoj sluchového a zrakového vnímání		
OSOBNOSTNÍ A SOCIÁLNÍ VÝCHOVA – Mezilidské vztahy		
výchova ke schopnosti empatie; motivace k ohleduplnosti		
OSOBNOSTNÍ A SOCIÁLNÍ VÝCHOVA – Sebepoznání a sebepojetí		
výchova ke schopnosti empatie, motivace k ohleduplnosti		

Ukázka z ŠVP č. 47

Příklad 2

Příklad představuje začlenění PT do tabulace učebních osnov ve formě zkratk názvů PT a názvů podtémat.

Oblast: Jazyk a jazyková komunikace	Předmět: Český jazyk a literatura	1. stupeň 2. období	
Očekávané výstupy Žák:	Učivo	Ročník	Průřezová témata
- čte s porozuměním přiměřeně náročné texty potichu i nahlas	<ul style="list-style-type: none"> tiché čtení s porozuměním uvědomělé plynulé čtení přiměřeně náročných textů 	4.–5.	
- rozlišuje podstatné a okrajové informace v textu vhodném pro daný věk, podstatné informace zaznamenává	<ul style="list-style-type: none"> vyhledávání klíčových slov a pojmů v textu, pozorné vnímání podrobností a hledání jejich významu v celku reprodukce jednoduchých textů 	4.–5.	6. MV <i>receptivní činnost</i> – vnímání mediálních sdělení -stavba mediálních sdělení
- posuzuje úplnost či neúplnost jednoduchého sdělení	<ul style="list-style-type: none"> orientace v textu 	4.–5.	6. MV <i>receptivní činnost</i> – kritické čtení a vnímání mediálních sdělení
- reprodukuje obsah přiměřeně složitěho sdělení a zapamatuje si z něj podstatná fakta	<ul style="list-style-type: none"> vystižení jádra sdělení orientace v naučných textech přiměřených věku zaznamenání slyšeného a tvoření otázek 	4.–5.	1. OSV <i>osobnostní rozvoj</i> - rozvoj schopnosti poznávání

Ukázka z ŠVP č. 25

Příklad 3

Příklad vymezení průřezových témat v 1. ročníku vyučovacího předmětu výtvarná výchova. PT je zařazeno v podobě názvu tematického okruhu a podokruhu. Problém je v tom, že PT je přiřazeno jen k jednomu výstupu a je otázka proč právě k němu. Osvojování ostatních dílčích výstupů nevede k rozvoji kreativity? Příklad navozuje určitou formálnost a nepromyšlenost zařazování PT do učebních osnov.

Ročník: 1.

Časová dotace týdně: 1 hodina

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY Z RVP ZV	DÍLČÍ VÝSTUPY	UČIVO	TEMATICKÉ OKRUHY PRŮŘEZOVÉHO TÉMATU	PŘESAHY, VAZBY, ROZŠÍŘUJÍCÍ UČIVO, POZNÁMKY
	Žák:			
VV-3-1-01 <i>rozpoznává a pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření (linie, tvary, objemy, barvy, objekty); porovnává je a třídí na základě odlišností vycházejících z jeho zkušeností, vjemů, zážitků a představ</i>	<ul style="list-style-type: none"> • poznává základní barvy a jejich různé užívání, hraje si s linií – vedení linií v různých materiálech 	<ul style="list-style-type: none"> • poznávání a prožívání světa dítěte 		
VV-3-1-02 <i>v tvorbě projevuje své vlastní životní zkušenosti; uplatňuje při tom v plošném i prostorovém uspořádání linie, tvary, objemy, barvy, objekty a další prvky a jejich kombinace</i>	<ul style="list-style-type: none"> • poznává možnost námětového plošného i lineárního vyjádření, pokouší se volně pracovat s linkou, tvarem, obrysem 	<ul style="list-style-type: none"> • pocíťování domova jako životní jistoty (dítě v domácím prostředí, domácí práce, hry) 	Osobnostní a sociální výchova – kreativita	
VV-3-1-03 <i>vyjadřuje rozdíly při vnímání události různými smysly a pro jejich vizuálně obrazné vyjádření volí vhodné prostředky</i>	<ul style="list-style-type: none"> • kreslí podle skutečnosti, jehož hlavním účelem je vystižení tvaru a barvy 	<ul style="list-style-type: none"> • poznávání školy, nové životní prostředí (třída, škola, spolužáci) 		

<p>VV-3-1-04 <i>interpretuje podle svých schopností různá vizuálně obrazná vyjádření; odlišné interpretace porovnává se svojí dosavadní zkušeností</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • interpretuje podle svých schopností různá vizuálně obrazná vyjádření; odlišné interpretace porovnává se svojí dosavadní zkušeností 	<ul style="list-style-type: none"> • styk se světem mimo školu (ulice, cesta do školy sport, hry, výlety, hřiště, přátel 		
<p>VV-3-1-05 <i>na základě vlastní zkušenosti nalézá a do komunikace zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil, vybral či upravil</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • komponuje jednoduché tvary • experimentuje s různými materiály k vytváření prostorových prací • seznamuje se s významnými osobnostmi výtvarného umění jako např. Josef Lada • spontánně si hraje s různými tvárnými materiály 	<ul style="list-style-type: none"> • Svět, který děti pozorují, který pociťují a kterému naslouchají • setkávání s prostými životními zkušenostmi (u lékaře, na poště, na nádraží, v obchodě 		
	<ul style="list-style-type: none"> • výtvarně dotváří přírodniny podle svých představ, vytváří výtvarné práce vztahující se k učivu prvouky, zobrazující vše, co dětem poskytuje příroda • spolupracuje na třídních projektech • postupně si osvojuje schopnost vyjádřit se o své práci • navštěvuje výstavy, muzea 	<ul style="list-style-type: none"> • poslouchání a vyprávění pohádek, písniček, říkadel, významná sváteční setkávání, rodinné oslavy – Vánoce, Velikonoce • Vnímání smyslových vjemů a jejich výtvarný záznam, přepis pocitů z dotýkání, přepis zvuků aj. • objevování světa přírody, pozorování přírody (přírodnin, rostlin, zvířat), chápání přírody ve smyslu prostředí života, tvář krajiny v různých souvislostech, vztah k přírodě, příroda a běh času 		

Ukázka z ŠVP č. 4

Příklad 4

Další propojení PT a vyučovacích předmětů na úrovni školy a učebních osnov se týká stejného vyučovacího předmětu jako v příkladu 3 (z VV), aby vynikla formálnost a nelogičnost začlenění PT. Na úrovni školy je do výuky VV řazena jen kreativita a jen na úrovni 1. stupně. V učebních osnovách je PT vymezeno jen názvem podtématu PT, který je bez specifikace platný pro 1.–5. ročník. Stejně je PT uvedeno ve všech dalších ročnících. Na úrovni 2. stupně není mezi VV a PT uvedena žádná vazba.

Kreativita (začlenění PT na úrovni školy)

<i>Český jazyk a literatura</i>	6. ročník	Komunikační a slohová výchova
<i>Český jazyk a literatura</i>	7. ročník	Komunikační a slohová výchova
<i>Český jazyk a literatura</i>	8. ročník	Komunikační a slohová výchova
<i>Český jazyk a literatura</i>	9. ročník	Komunikační a slohová výchova
<i>Výtvarná výchova</i>	1. ročník	Malba
<i>Výtvarná výchova</i>	2. ročník	Malba
<i>Výtvarná výchova</i>	2. ročník	Kombinované techniky
<i>Výtvarná výchova</i>	3. ročník	Malba
<i>Výtvarná výchova</i>	3. ročník	Kombinované techniky
<i>Výtvarná výchova</i>	4. ročník	Kombinované techniky
<i>Výtvarná výchova</i>	5. ročník	Kombinované techniky
<i>Pracovní činnosti</i>	Atd.	

**1. ročník
2 hodiny týdně**

Kresba, malba, kombinované techniky

Očekávané výstupy	Učivo
<p>žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznává a pojmenovává prvky ve svém díle (linie, tvary, objemy, barvy, objekty), porovnává a třídí na základě odlišností vycházejících z jeho zkušeností, vjemů, zážitků a představ • projevuje v tvorbě své vlastní životní zkušenosti, uplatňuje v plošné i prostorové tvorbě uspořádání linie, tvarů, objemů, barev, objektů i dalších prvků • vyjadřuje rozdíly při vnímání události různými smysly a pro jejich vizuálně obrazné vyjádření volí vhodné prostředky • porovnává se svou dosavadní zkušeností odlišné interpretace • na základě vlastních zkušeností nalézají a zapojují do komunikace obsah svých výtvarných prací, které samostatně vytvořil 	<p>Rozvíjení smyslové citlivosti – linie, tvary, objemy, plošné kompozice, otiskování, Uplatňování subjektivity a osobní zkušenosti – vyjádření emocí, pocitů, fantazie a osobních zkušeností pomocí výtvarných prostředků (akční tvar malby a kresby, mozaiky, koláže, práce s papírem) Ověřování komunikačních účinků – samostatná i skupinová tvorba – porovnávání a obhajoba vlastního vyjádření s tvorbou ostatních v rámci skupiny</p>
Průřezová témata	Přesahy do
OSOBNOSTNÍ A SOCIÁLNÍ VÝCHOVA Kreativita	

Ukázka z ŠVP č. 9

7.5 Příloha 5 – Pravidla pro hodnocení žáků

Příklad 1

Pravidla pro hodnocení a klasifikaci žáků z pilotní základní školy Olomouc-Droždín

1.1 Základní východiska pro hodnocení a klasifikaci

Jednou z podmínek efektivního učení je zpětná vazba, která poskytuje žákovi informace o správnosti postupu, průběhu či výsledku. Při poskytování zpětné vazby klademe důraz na vhodnou formulaci (zaměření na problém, činnost, nikoliv hodnocení osoby) – přednost dáváme pozitivnímu vyjádření.

V prvním, druhém a třetím ročníku jsou žáci hodnoceni slovně v podobě dopisu od svých učitelek. Slovní hodnocení na rozdíl od běžné klasifikace známkami umožňuje především podat dítěti zpětnou vazbu o dosažení osobních pokroků při osvojování konkrétních dovedností, vědomostí a návyků bez srovnávání s ostatními žáky.

Ve čtvrtém ročníku se ke slovnímu hodnocení přidávají i známky. Nadále stavíme na povzbuzení, ocenění a na pozitivní motivaci. Přejeme si, aby se naši žáci učili ne pod hrozbou špatných známek, ale s vědomím smysluplnosti získávaných poznatků.

Součástí hodnocení je i sebehodnocení žáků, jejich snaha a schopnost posoudit nejen svoji práci, ale i vynaložené úsilí, osobní možnosti a rezervy.

K hodnocení, klasifikaci a sebehodnocení používají žáci a učitelé tzv. Informační knížku se školním názvem Tereza.

Hodnocení prospěchu a chování se řídí těmito zásadami:

1. Být otevřený k dětem i rodičům, stanovit a vysvětlit jasná kritéria pro hodnocení.
2. Umožnit žákům účast na hodnotícím procesu.
3. Hodnotit individuální pokrok bez srovnávání s ostatními.

1.2 Hodnocení a klasifikace žáků

1.2.1 Základní pravidla pro použití klasifikace

1. Zámka z vyučovacího předmětu nezahrnuje hodnocení žákova chování.
2. Klasifikujeme jen probrané a procvičené učivo. Žáci mají možnost a dostatek času k naučení, procvičení a zažití učební látky.
3. Učitel vyváženě hodnotí a promítá do klasifikace a hodnocení: vědomosti, dovednosti, postup, práci s informacemi, úroveň komunikace a tvořivost žáka.
4. Při klasifikaci používá učitel pěti klasifikačních stupňů.
5. Písemné práce žáků jsou zakládány do složek.
6. Všechny písemné práce jsou včas oznámeny, aby žáci měli dostatek času se na ně připravit.
7. Tradiční ústní zkoušení u tabule je nahrazeno efektivnějšími způsoby zjišťování vědomostí a dovedností žáků.
8. Významným prvkem procesu učení je práce s chybou. Žáci mají právo dělat chyby – uvědomění si chyby je příležitost naučit se to lépe.

1.2.2 Základní pravidla pro použití slovního hodnocení

1. Hodnocení je prvotně zaměřeno na poskytování zpětné vazby o průběhu a výsledku činností žáka. Žák dostává informace také o tom, jakým způsobem může dosáhnout lepších výsledků v problémových oblastech.
2. Učitel hodnotí osobní pokrok žáka, porovnává jeho aktuální výkon s předchozími výsledky práce.
3. Hodnocení je vždy adresné a osobně se obrací k tomu, komu je určeno – k žákovi.
4. V průběhu vzdělávání a výchovy jsou rodiče žáků 1. až 3. ročníku informováni slovním zápisem s měsíční pravidelností.
5. Ve 4. a 5. ročníku je zpravidla čtvrtletní klasifikace doplněna slovním hodnocením formou osobního dopisu žákovi.

Manuál pro tvorbu ŠVP v základním vzdělávání s. 74–75.

Příklad 2

Pravidla pro hodnocení žáků na ZŠ Jana Malíka v Chrudimi. Jde o pravidla, která popisují skutečný stav a činnost učitelů dané školy.

PRAVIDLA PRO HODNOCENÍ ŽÁKŮ PRVNÍHO STUPNĚ

Pro hodnocení žáků všech ročníků prvního stupně se používá slovní hodnocení. Toto slovní hodnocení je souhrnnou písemnou zpětnou vazbou o tom, co dítě zvládlo při osvojování konkrétních dovedností, vědomostí a návyků.

Slovní hodnocení poskytuje také informaci o cílech vzdělávání pro další období.

Pro sebehodnocení žáků a pravidelné poskytování písemné zpětné vazby třídní učitelkou nebo dalšími vyučujícími se používají týdenní plány pro žáky. Ty obsahují stručný výčet učiva a úkoly pro daný týden, místo pro vyjádření žáka, jak si myslí, že si učivo osvojil, a vyjádření vyučujícího.

Každému hodnocení musí závazně předcházet jasné a srozumitelné seznámení žáků s cíli vzdělávání a k nim náležejících kritérií hodnocení. Žáci mají právo vědět, v čem a proč budou vzdělávání a kdy, jakým způsobem a podle jakých pravidel budou v určité fázi vzdělávacího procesu hodnoceni.

Důležitým prvkem procesu učení je práce s chybou. Žáci mají právo udělat chybu s vědomím toho, že chybovat je normální, neboť je to nedílná součást procesu každého učení. Chyba a následná práce s ní je příležitostí ke zlepšení.

Žáci mají možnost navrhnout učiteli způsob, jakým prokážou zvládnutí dané látky.

Žáci mají právo při zjišťování jejich znalostí využít ve zcela mimořádných případech možnosti bez vysvětlování říct, že nejsou připraveni. Současně si s vyučujícím domluví náhradní termín.

V případě, že žáci nejsou s výsledkem prověřování svých znalostí spokojeni, mají právo domluvit si s vyučujícím u každého hodnocení jednu opravu.

Možnost opravy je umožňována pouze žákům, kteří při vyučování plní všechny své povinnosti.

Ve čtvrtém a pátém ročníku se při hodnocení souhrnnějších prací doplňuje slovní hodnocení procentovým vyjádřením úspěšnosti žáka v rozmezí 0% až 100%.

Stanovená pravidla pro hodnocení a klasifikaci žáků jsou zcela závazná pro všechny vyučující a musí být všemi vyučujícími dodržována.

PRAVIDLA PRO HODNOCENÍ ŽÁKŮ DRUHÉHO STUPNĚ

Každému hodnocení musí závazně předcházet jasné a srozumitelné seznámení žáků s cíli vzdělávání a k nim náležejících kritérií hodnocení. Žáci mají právo vědět, v čem a proč budou vzdělávání a kdy, jakým způsobem a podle jakých pravidel budou v určité fázi vzdělávacího procesu hodnoceni.

Důležitým prvkem procesu učení je práce s chybou. Žáci mají právo udělat chybu s vědomím toho, že chybovat je normální, neboť je to nedílná součást procesu každého učení. Chyba a následná práce s ní je příležitostí ke zlepšení.

Žáci mají možnost navrhnout učiteli způsob, jakým prokážou zvládnutí dané látky.

Žáci mají právo při zjišťování jejich znalostí využít ve zcela mimořádných případech možnosti bez vysvětlování říct, že nejsou připraveni. Současně si s vyučujícím domluví náhradní termín.

V případě, že žáci nejsou s výsledkem prověřování svých znalostí spokojeni, mají právo domluvit si s vyučujícím u každého hodnocení jednu opravu.

Možnost opravy je umožňována pouze žákům, kteří při vyučování plní všechny své povinnosti.

Pokud při opravě dosáhnou žáci lepšího výsledku, započítává se jim do celkové klasifikace pouze tato lepší známka.

Rozdělení písemných prací a jejich podíl na hodnocení žáka

kontrolní písemné práce – ověřují zvládnutí právě jednoho probíraného jevu případně jevu nezbytného k osvojení nového učiva

dílčí písemné práce – ověřují míru zvládnutí více probíraných jevů

souhrnné písemné práce – ověřují míru zvládnutí celého tematického celku v souvislostech

Při absencích kratších než jeden měsíc žák dopisuje pouze chybějící souhrnné písemné práce.

Dílčí a souhrnné písemné práce jsou vyučující povinni zapsat do Přehledu písemných prací minimálně s týdenním předstihem.

V jeden den mohou žáci jedné třídy psát maximálně dvě dílčí písemné práce, nebo jednu souhrnnou písemnou práci. Počet kontrolních prací v jednom dni není omezen.

Jednotná klasifikační stupnice

výborný	100 % – 90 %
chvalitebný	89 % – 75 %
dobrý	74 % – 60 %
dostatečný	59 % – 30 %
nedostatečný	29 % – 0 %

Tato stupnice slouží ke klasifikaci písemných prací, ústního ověření znalostí a celkovému hodnocení žáka na koncích pololetí.

Stanovená pravidla pro hodnocení a klasifikaci žáků jsou zcela závazná pro všechny vyučující a musí být všemi vyučujícími dodržována.

Převzato z webu ZŠ J. Malíka Chrudim [Základní škola Chrudim Dr. J. Malíka \(zsmalika.cz\)](http://zsmalika.cz)

8 Použitá a doporučená literatura

1. Beneš, Z., Hudecová, D. (2007). *Manuál pro tvorbu školního vzdělávacího programu – vzdělávací obor Dějepis*. Praha: Albra.
2. Beran, V. (2005). *Proč tvořit ŠVP?* Praha: Raabe.
3. Čapek Robert. (2021). Klasifikační řád a jeho nedostatky. [on-line]. Blog Robert Čapek. [cit. 29.12.2021]. Dostupné na WWW: [Klasifikační řád a jeho nedostatky – ROBERT ČAPEK \(robertcapek.cz\)](https://www.robertcapek.cz/klasifikační-řád-a-jeho-nedostatky)
4. ČŠI. (2020). *Tematická zpráva – Environmentální výchova na základních školách ve školním roce 2019/2020*. Praha: ČŠI. [on-line]. Česká školní inspekce, Dokumenty. [cit. 22.12.2021]. Dostupné na WWW: [Česká školní inspekce – Tematická zpráva – Environmentální výchova na základních školách ve školním roce 2019/2020 \(csicr.cz\)](https://www.csicr.cz/tematicka-zprava-environmentalni-vychova-na-zakladnich-skolach-ve-skolnim-roce-2019-2020).
5. Kratochvílová, J. (2006). *Tvorba školního vzdělávacího programu krok za krokem – s pedagogickým sborem*. Brno: MU.
6. MŠMT. (2001). *Národní program rozvoje vzdělávání v české republice. Bílá kniha*. Praha: ÚIV. Dostupné na WWW : [Bílá kniha – Národní program rozvoje vzdělání v ČR, MŠMT ČR \(msmt.cz\)](https://www.msmt.cz/bila-kniha-narodni-program-rozvoje-vzdelani-v-cr)
7. MŠMT (1996). *Vzdělávací program ZÁKLADNÍ ŠKOLA*. Praha: Fortuna. Dostupné na WWW: [Kompletní pedagogická dokumentace vzdělávacího programu ZÁKLADNÍ ŠKOLA, čj. 16 847/96-2, včetně všech změn a doplňků - aktualizace k 1. září 2006, MŠMT ČR \(msmt.cz\)](https://www.msmt.cz/kompletni-pedagogicka-dokumentace-vzdelavaciho-programu-zakladni-skola)
8. MŠMT (1997a). *Vzdělávací program NÁRODNÍ ŠKOLA*. Dostupné na WWW: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/kompletni-pedagogicka-dokumentace-vzdelavaciho-programu-narodni-skola-cj-15724-97-20>
9. MŠMT (1997b). *Vzdělávací program OBECNÁ ŠKOLA*. Praha: MŠMT. Dostupné na WWW: [Kompletní pedagogická dokumentace vzdělávacího programu OBECNÁ ŠKOLA, čj. 12035/97 20, včetně všech změn a doplňků \(1. část pro 1.–5. ročník\) - aktualizace k 1. září 2006, MŠMT ČR \(msmt.cz\)](https://www.msmt.cz/kompletni-pedagogicka-dokumentace-vzdelavaciho-programu-obecna-skola-cj-12035-97-20)
[Kompletní pedagogická dokumentace vzdělávacího programu OBECNÁ ŠKOLA, čj. 12035/97 20, včetně všech změn a doplňků \(2. část pro 6.–9. ročník\) - aktualizace k 1. září 2006, MŠMT ČR \(msmt.cz\)](https://www.msmt.cz/kompletni-pedagogicka-dokumentace-vzdelavaciho-programu-obecna-skola-cj-12035-97-20)
10. MŠMT. (2005). Vyhláška č. 15/2005 Sb., kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů a výročních zpráv. (ve znění pozdějších předpisů). [on-line]. Portál EDU.CZ [cit. 29.12.2021]. Dostupné na WWW: [Školská legislativa – edu.cz](https://www.edu.cz/skolska-legislativa)
11. MŠMT. (2007, 2013, 2016, 2021). *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: MŠMT. Dostupné na WWW: [Přehled úprav RVP ZV od roku 2004 do současnosti, Národní pedagogický institut České republiky \(dříve Národní ústav pro vzdělávání\) \(nuv.cz\)](https://www.msmt.cz/prehled-uprav-rvp-zv-od-roku-2004-do-soucasnosti)

12. MŠMT. (2021). *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Aktualizace s účinností od září 2022. [on-line]. Portál EDU.CZ [cit. 29.12.2021]. Dostupné na WWW: [Rámcové vzdělávací programy pro gymnázia \(RVP G*\) – edu.cz](http://www.msm.cz/ramcovy-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g-educz)
13. MŠMT. (2016). Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálnímu vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. [on-line]. Portál EDU.CZ. [cit. 29.12.2021]. Dostupné na WWW: [Školská legislativa – edu.cz](http://www.msm.cz/skolaska-27-2016-sb)
14. NIDV. (2007). *Sborník národního projektu Koordinátor*. Praha: MŠMT.
15. Tupý, J. (2003). *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Komenský*, roč. 128, č. 1, s. 2–8.
16. Tupý, J. (2006). *Proč měnit vzdělávání*. [on-line]. Metodický portál RVP.CZ [cit. 21.12.2021]. Dostupné na WWW: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/1001/proc-menit-vzdelavani.html>
17. Tupý, J. (2007). *Průvodce tvorbou učebních osnov tělesné výchovy ve ŠVP (1–5)*. [on-line]. Metodický portál RVP.CZ [cit. 21.12.2021]. Dostupné na WWW: [Odborný článek: Průvodce tvorbou učebních osnov Tělesné výchovy ve ŠVP
\(5. část\) \(rvp.cz\)](http://www.rvp.cz/clanek/c/Z/1001/proc-menit-vzdelavani.html)
18. Tupý, J. (2018). *Tvorba kurikulárních dokumentů v České republice. Historicko-analytický pohled na přípravu kurikulárních dokumentů pro základní vzdělávání v letech 1989-2017*. Doplněné a upravené vydání. Brno: Masarykova univerzita. Dostupné na WWW: [Tvorba kurikulárních dokumentů v České republice. Historicko-analytický pohled na přípravu kurikulárních dokumentů pro základní vzdělávání v letech 1989–2017 | PEDF | Munispace – čítárna Masarykovy univerzity.](http://www.msm.cz/tvorba-kurikularnich-dokumentu-v-ceske-republice)
19. Tupý, J. (2021). *Analýza RVP ZV*. Podkladová studie pro potřeby revize RVP ZV. [on-line]. Portál Kinantropologické společnosti. [cit. 21.12.2021]. Dostupné na WWW: <http://web.ftvs.cuni.cz/pozvanky/pedagkinantropologie/podklady-pro-jednani.html>
20. Vláda ČR. (2004, 2021). *Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*, ve znění pozdějších předpisů. [on-line]. Portál MŠMT. [cit. 29.12.2021]. Dostupné na WWW: <https://www.msm.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-ode-dne-27-2-2021>.
21. VÚP. (2002). *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Pracovní verze pro potřeby pilotních škol*. Praha: VÚP. (archiv autora)
22. VÚP. (2005a). *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: MŠMT. Dostupné na WWW: [RVPZV zakladni verze 2005.pdf, Národní pedagogický institut České republiky \(dříve Národní ústav pro vzdělávání\) \(nuv.cz\)](http://www.rvpzvk.cz/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani)
23. VÚP (2005b). *Manuál pro tvorbu ŠVP v základním vzdělávání*. Praha: ÚIV, Tauris. Dostupné na WWW: [Manuál pro tvorbu ŠVP, Národní pedagogický institut České republiky \(dříve Národní ústav pro vzdělávání\) \(nuv.cz\).](http://www.npi.cz/manual-pro-tvorbu-svp)

24. VÚP. (2008). *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání základní škola speciální*. Praha: ÚIV, Tauris. Dostupné na WWW: [Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání Základní škola speciální, Národní pedagogický institut České republiky \(dříve Národní ústav pro vzdělávání\) \(nuv.cz\)](#)

9 Přehled grafů zařazených do textu

Graf 1 – Počty analyzovaných ŠVP z jednotlivých krajů (s. 13)

Graf 2 – Procentuální zastoupení analyzovaných ŠVP z jednotlivých krajů (s. 14)

Graf 3 – Procentuální zastoupení analyzovaných ŠVP podle velikosti sídla školy (s. 14)

Graf 4 – Důvody pro posouzení a úpravu ŠVP (s. 15)

Graf 5 – Vymezení výchovných a vzdělávacích strategií na úrovni školy (s. 21)

Graf 6 – Počty škol, které na 1. stupni posílily z DČD jednotlivé vyučovací předměty (s. 26)

Graf 7 – Počty škol, které posílily z DČD jednotlivé vyučovací předměty na 2. stupni (s. 29)

Graf 8 – Počty škol, které osnovaly vzdělávací obsah do ročníků, do období nebo kombinovaly oba postupy (s. 36)

Graf 9 – ŠVP podle rozsahu dokumentu (s. 38)

10 Použité zkratky

AJ – anglický jazyk

ČJ – český jazyk

ČJL – český jazyk a literatura

ČŠI – Česká školní inspekce

D – dějepis

DCJ – další cizí jazyk

DČD – disponibilní časová dotace

DV – dramatická výchova

ETV – etická výchova

F – fyzika

FG – finanční gramotnost

HV – hudební výchova

Ch – chemie

ICT – informační a komunikační technologie

IČO – identifikační číslo osoby

InspIS – veřejný informační systém ČŠI

IVP – individuální vzdělávací plán

IZO – identifikační znak organizace

KK – klíčové kompetence

M – matematika

MČD – minimální časová dotace

MKV – multikulturní výchova

MŠ – mateřská škola

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

MV – mediální výchova

NJ – německý jazyk

NIDV – Národní institut dalšího vzdělávání (stal se součástí NPI ČR)

NPI ČR – Národní pedagogický institut České republiky

OSV – osobnostní a sociální výchova

PČ – pracovní činnosti

PLPP – plán pedagogické podpory

Prv – prvouka

Přv – přírodověda

PT – průřezové téma

R – rýsování

RED-IZO – resortní identifikátor právnické osoby

RJ – ruský jazyk

RVP – rámcový vzdělávací program

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

SVP – speciální vzdělávací potřeby

ŠD – školní družina

ŠVP – školní vzdělávací program

TV – tělesná výchova

VkO – výchova k občanství

VkZ – výchova ke zdraví

VI – vlastivěda

VÚP – Výzkumný ústav pedagogický

VV – výtvarná výchova

VVS – výchovné a vzdělávací strategie

Z – zeměpis

ZŠ – základní škola

ZŠS – základní škola speciální